

HOTUBA YA WAZIRI WA MAENDELEO YA MIFUGO, MHESHIMIWA DK. SHUKURU JUMANNE KAWAMBWA (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI MAPENDEKEZO YA MAKADIRIO YA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA 2006/2007

UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu baada ya kuzingatia taarifa ya Mwenyekiti wa Kamati ya Kisekta ya Kilimo na Ardhi lipokee na kujadili Makadirio ya Matumizi ya Fedha ya Wizara ya Maendeleo ya Mifugo kwa mwaka wa fedha 2006/2007.

2. Mheshimiwa Spika, kwa kuwa hiki ni kikao cha kwanza cha bajeti tangu Bunge lako Tukufu lichaguliwe kufuatia Uchaguzi Mkuu wa Rais, Wabunge na Madiwani uliofanyika mwezi Desemba, 2005, nachukua nafasi hii kumpongeza **Mhe. Jakaya Mrisho Kikwete**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuchaguliwa kwake kuliongoza Taifa letu. Ushindi wa kishindo alioupata ni kielelezo cha imani waliyonayo wananchi kwake. Katika muda mfupi wa uongozi wake, ameonyesha kwa vitendo uwezo wa kuongoza, kusimamia na kuendeleza amani, utulivu, uchumi na maendeleo ya nchi yetu. Aidha, napenda kumpongeza **Mhe. Dk. Ali Mohamed Shein**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuchaguliwa kuwa Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kuchaguliwa kwake katika awamu hii, ni kielelezo cha sifa, uwezo na ukomavu aliokuwa nao katika uongozi.

3. Mheshimiwa Spika, vilevile, napenda kumpongeza **Mhe. Edward Ngoyai Lowassa**, Mbunge wa Monduli na Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kuteuliwa kwake na Mhe. Rais na baadaye kuthibitishwa kwa kura nyingi na Bunge lako Tukufu kushika wadhifa huu mkubwa. Kuteuliwa kwake kunaonyesha imani kubwa aliyonayo Mhe. Rais juu ya uwezo na utendaji wake wa kazi katika kusimamia majukumu ya Serikali.

4. Mheshimiwa Spika, napenda nitumie pia nafasi hii, kukupongeza wewe binafsi **Mhe. Samuel John Sitta**, Mbunge wa Urambo Mashariki, pamoja na Naibu Spika, **Mhe. Anne S. Makinda** Mbunge wa Njombe Kusini kwa kuchaguliwa kwenu kwa kura nyingi kuliongoza Bunge hili Tukufu. Ushindi wenu ni kielelezo cha imani kubwa waliyonayo Waheshimiwa Wabunge kwenu katika kusimamia shughuli za Bunge hili Tukufu.

5. Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kuishukuru Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo na Ardhi chini ya Mwenyekiti wake **Mhe. Gideon Asimulike Cheyo**, Mbunge wa Ileje, iliyojadili Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara yangu tarehe 29 Mei, 2006 na kuyapitisha baada ya kutoa ushauri, mapendekezo na maoni mbalimbali. Aidha, katika kipindi kifupi tangu iteuliwe, Kamati imekutana na viongozi, wataalamu na wadau wa Sekta ya Mifugo na kutoa maoni na ushauri. Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba Wizara yangu itazingatia na kutekeleza ushauri, mapendekezo na maoni yaliyotolewa na Kamati na yale yatakayotolewa na Bunge lako Tukufu.

6. Mheshimiwa Spika, naomba nichukue fursa hii pia kuwapongeza Waheshimiwa Mawaziri na Naibu Mawaziri kwa kuteuliwa kwao na Mhe. Rais kuongoza Wizara

mbalimbali. Aidha, napenda kuwapongeza Waheshimiwa Wabunge wote waliochaguliwa na walioteuliwa kuingia katika Bunge hili Tukufu. Pia, napenda kuwashukuru wapiga kura na wananchi wa Jimbo la Bagamoyo kwa kunichagua kuwa Mbunge wao na kwa hivyo kunipa heshima kubwa ya kuliwakilisha jimbo letu. Nawaahidi kupitia Bunge lako Tukufu kuwa nitawatumikia kwa juhudi kubwa na Wizara yangu itashirikiana nao katika kuendeleza Sekta ya Mifugo nchini.

7. Mheshimiwa Spika, nampongeza Waziri Mkuu, **Mhe. Edward Ngoyai Lowassa (Mb)**, kwa hotuba yake nzuri ya bajeti ambayo imetoa malengo na mwelekeo wa utekelezaji wa kazi za Serikali kwa mwaka 2006/2007. Nawapongeza pia Waziri wa Mipango, Uchumi na Uwezesaji, **Mhe. Dk. Juma Alifa Ngasongwa**, Mbunge wa Ulanga Magharibi na Waziri wa Fedha, **Mhe. Zakia Hamdani Meghji**, Mbunge wa Kuteuliwa kwa hotuba zao zilizoainisha kwa makini mwelekeo wa Mpango na Bajeti ya Serikali kwa mwaka 2006/2007. Napenda pia kuchukua nafasi hii kuwashukuru Waheshimiwa Wabunge wote waliochangia masuala ya maendeleo ya mifugo kupitia hotuba hizo. Pia, nawapongeza Waheshimiwa Mawaziri wote waliotangulia kwa hotuba zao nzuri ambazo zimeainisha maeneo mbalimbali tunayoshirikiana nao.

MAELEKEZO YA ILANI YA UCHAGUZI YA CCM YA MWAKA 2005

8. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu ya Sekta ya Mifugo, Wizara yangu inazingatia maelekezo yaliyomo katika Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2005. Ilani inatambua mchango mkubwa unaoweza kutolewa na Sekta ya Mifugo katika kuwapunguzia wananchi umaskini na kuongeza Pato la Taifa. Ilani inatamka kuwa, nanukuu:-

"Pamoja na kwamba Tanzania ina mifugo mingi sana; mchango wa mifugo kwenye uchumi wa Taifa ni mdogo. Kwa lengo la kuendeleza Sekta ya Mifugo ili ichangie zaidi ukuaji wa uchumi wa Taifa na kuwaongezea kipato wafugaji, Serikali za CCM zitaendeleza kwa msisitizo zaidi lengo la kuzingatia zaidi ubora kuliko wingi pekee katika ufugaji. Ili kufikia lengo hilo, hatua zifuatazo zitachukuliwa katika kipindi cha mwaka 2005 - 2010:-

- (a) Kujenga mazingira ya kuvutia uwekezaji katika viwanda vya kuongezea thamani mazao ya mifugo kama vile ukataji nyama, usindikaji wa maziwa na utengenezaji wa bidhaa za ngozi n.k.*
- (b) Kuwashawishi Watanzania wale nyama na mayai na kunywa maziwa kwa wingi zaidi kwa ajili ya kujenga afya zao na kukuza soko la ndani la bidhaa hizo.*
- (c) Kufufua na kujenga mabwawa na majosho mapya kwa ajili ya mifugo.*
- (d) Kuwaelimisha wafugaji umuhimu wa kuuza sehemu ya mifugo yao ili wajipatie mapato.*
- (e) Kuwahimiza wafugaji kutekeleza kanuni za ufugaji bora na kwa ujumla kuwawezesha kuingia katika ufugaji wa kisasa.*
- (f) Kuhifadhi mazingira kwa kuzingatia ufugaji endelevu usioharibu mazingira, rasilimali muhimu kama ardhi na vyanzo vya maji kote nchini.*
- (g) Kuendelea kukuza na kuendeleza masoko ya ndani ya mifugo na mazao yake.*
- (h) Kuendeleza mikakati ya kukuza Sekta ya Mifugo kupitia ugani, tiba, kinga, usambazaji wa maji na uboreshaji wa malisho.*

- (i) *Kuimarisha vituo vya uzalishaji wa mbegu bora za ng'ombe na mifugo mingine na kuongeza ufanisi katika usambazaji wa mbegu hizo.*
- (j) *Kuendelea kutenga maeneo ya wafugaji kwa lengo la kupunguza migogoro baina ya wakulima na wafugaji.*
- (k) *Kuendelea kuhamasisha uimarishaji na uanzishaji wa vikundi vya ushirika wa wafugaji".*

Mwisho wa kunukuu.

MAAGIZO YA MHESHIMIWA RAIS

9. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inatekeleza kwa makini maagizo ya Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aliyoyatoa wakati akizindua Bunge lako Tukufu tarehe 30 Desemba, 2005. Katika hotuba yake, Mhe. Rais alitamka yafuatayo kuhusu ufugaji nchini; nanukuu:-

"Tutachukua hatua za dhati kuboresha ufugaji wetu. Hatuna budi tutoke kwenye uchungaji wa kuhamahama na kuwa wafugaji wa kisasa. Tutachukua hatua za kuboresha malisho na huduma za madawa, majosho na minada.

Ni wajibu wa mamlaka zote za Mikoa na Wilaya nchini, hususan kule kwenye mifugo mingi, kutenga maeneo maalum kwa ajili ya mifugo katika mipango yao ya matumizi ya ardhi. Tanzania ina mifugo mingi sana na tukiboresha ufugaji, itatoa mchango mkubwa katika Pato la Taifa na maendeleo ya wafugaji".

Mwisho wa kunukuu.

Aidha, Mheshimiwa Rais alipofanya ziara ya kutembelea Wizara yangu mnamo tarehe 18 Januari, 2006 alitoa maagizo yanayolenga kuleta mapinduzi ya ufugaji nchini. Maagizo hayo yalihusu:-

- (i) Kuongeza mchango wa Sekta ya Mifugo katika Pato la Taifa;
- (ii) Kudhibiti uhamishaji holela wa mifugo;
- (iii) Kuimarisha huduma za ugani;
- (iv) Kufufua ranchi zilizopo na kuhakikisha zinafanya kazi iliyokusudiwa;
- (v) Kutoka kwenye uchungaji wa kuhamahama na kwenda kwenye ufugaji wa kisasa na kibiashara;
- (vi) Kupata masoko ikiwa ni pamoja na masoko ya nje ya kuuza mifugo na mazao yake;
- (vii) Kufikisha madawa na huduma za mifugo kwa wafugaji.

10. Mheshimiwa Spika, ili kutekeleza maagizo ya Mhe. Rais, Wizara yangu imezingatia na kuyaingiza katika Mpango wa Muda wa Kati na Bajeti ya Serikali (MTEF) kwa mwaka 2006/2007 hadi 2008/2009 na katika Mpango wa utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya CCM (2005-2010).

MATUKIO MUHIMU

11. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, kumekuwepo na matukio muhimu yanayogusa Sekta ya Mifugo kwa ujumla. Naomba nitaje baadhi ya matukio hayo.

(i) Hali ya Ukame

12. Mheshimiwa Spika, nchi yetu ilikumbwa na ukame kati ya mwezi Agosti, 2005 hadi mwezi Machi, 2006. Ukame huu uliathiri zaidi mikoa ya Arusha, Dodoma, Kilimanjaro (Same na Mwanza), Manyara, Mara, Mwanza, Shinyanga, Singida na Tabora. Maeneo hayo yanakadiriwa kuwa na asilimia **75** ya mifugo yote nchini. Takriban ng'ombe **250,900**, mbuzi **133,237**, kondoo **122,069** na punda **744** wanaokadiriwa kuwa na thamani ya shilingi **bilioni 45.3** waliripotwa kufa kutokana na ukosefu wa maji na malisho (**Kiambatanisho Na. 1**). Aidha, mifugo takriban **milioni 3** ilidhoofika kutokana na hali ya ukame.

13. Mheshimiwa Spika, ili kunusuru mifugo, wafugaji walilazimika kuhamia katika maeneo yaliyokuwa na unafuu wa malisho na maji ikiwa ni pamoja na mikoa ya Kilimanjaro (Rombo na Siha), Tanga, Kagera, Rukwa, Ruvuma, Lindi, Pwani, Kigoma, Morogoro, Iringa na Mbeya. Aidha, baadhi ya mifugo iliingia katika baadhi ya Mbuga za Wanyamapori na Hifadhi za Taifa. Pia, wafugaji na mifugo yao kutoka nchi jirani walivamia maeneo ya mikoa ya Arusha, Kagera na Kilimanjaro na kusababisha upungufu mkubwa wa malisho na maji kwenye maeneo husika.

Katika kukabiliana na hali iliyojitokeza, Wizara yangu ilitekeleza yafuatayo:-

- (a) Ilishiriki katika kuandaa Mkakati wa Hifadhi ya Mazingira na Vyanzo vya Maji ;
- (b) Ilitoa maelekezo kwa wananchi, hususan wafugaji na wafanyabiashara ya mifugo juu ya hatua za kuchukua kukabiliana na janga la ukame; na
- (c) Ilitoa chanjo ya Ndigana Kali kwa ndama baada ya ukame ili kupunguza vifo.

Ukame huu uwe ni changamoto kwa wananchi kuchukua hatua za tahadhari mapema ikiwa ni pamoja na kupunguza kwa kuuza mifugo wakati ikiwa na hali nzuri, kulima na kuhifadhi malisho, kuchimba malambo na kuanzisha viwanda vya kusindika nyama ili kupunguza makali ya ukame.

(ii) Tishio la Mafua Makali ya Ndege

14. Mheshimiwa Spika, kwa sasa dunia inakabiliwa na tatizo la kuenea kwa ugonjwa wa Mafua Makali ya Ndege ambao husababisha vifo kwa ndege na binadamu. Kwa mujibu wa taarifa za Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (OIE), nchi zilizoripoti ugonjwa huo kufikia mwezi Juni, 2006 ni **50** zikiwepo **8** za Bara la Afrika ambazo ni Nigeria, Misri, Niger, Cameroon, Burkina Faso, Sudan, Kodivaa na Djibouti .

Pamoja na kwamba taarifa za uchunguzi zinaonyesha kuwa ugonjwa wa Mafua Makali ya Ndege haujaingia nchini, Serikali imechukua hatua zifuatazo kukabiliana na tishio la ugonjwa huo:-

- (a) Kupiga marufuku kwa muda uingizaji wa ndege, kuku na mazao yake kutoka nchi zote duniani;
- (b) Kufuatilia ugonjwa huo kwenye njia kuu za mapitio ya ndegepori wahamaji ambapo sampuli **1,452** za ndegepori na **190** za kuku zilichukuliwa na kuchunguzwa na zote zimethibitika kutokuwa na virusi vya mafua makali ya ndege. Aidha, sampuli nyingine **4,246** za kuku na bata na **184** za ndege pori zimechukuliwa na uchunguzi unaendelea;
- (c) Kutayarisha Mpango wa kukabiliana na tishio la ugonjwa huo (*Emergency Preparedness and Response Plan*) na kuuwasilisha kwa wahisani kuombea fedha;
- (d) Kutoa elimu kwa umma kupitia vyombo vya habari kuhusu athari za ugonjwa huu. Jumla ya vipeperushi 4,500 na mabango 500 yamesambazwa katika Halmashauri za Wilaya, Miji, Manispaa na Majiji nchini;
- (e) Kuimarisha uwezo wa uchunguzi katika maabara za mifugo kwa kutoa mafunzo kwa wataalam na kununua vifaa muhimu. Kutokana na jitihada hizo, kwa sasa Maabara Kuu ya Mifugo Temeke imeanza kufanya uchunguzi wa ugonjwa huo hapa nchini.

(iii) Mkutano Mkuu wa 74 wa Shirika la Afya ya Wanyama Ulimwenguni (Office Internationale des Epizooties - OIE)

15. Mheshimiwa Spika, Mkutano Mkuu wa 74 wa Shirika la Afya ya Wanyama Ulimwenguni ulifanyika Paris, Ufaransa tarehe 21 – 26 Mei, 2006 kuhusu afya ya mifugo hususan tishio la Mafua Makali ya Ndege, usalama wa vyakula vitokanavyo na mifugo na uimarishaji wa upashanaji wa taarifa za magonjwa ya mifugo. Nchi yetu ilishiriki na kupongezwa kwa kuwa miongoni mwa nchi **10** kati ya nchi wanachama **167** duniani kuanza kutumia mfumo mpya wa kutoa taarifa za afya ya wanyama. Mfumo huu unarahisisha utoaji wa taarifa za afya ya mifugo.

(iv) Mkutano wa Kimataifa kuhusu Udhhibiti wa Ugonjwa wa Mdondo wa Kuku (Newcastle Disease).

16. Mheshimiwa Spika, Tanzania ilikuwa mwenyeji wa mkutano wa kimataifa kuhusu Udhhibiti wa Ugonjwa wa Mdondo uliofanyika Dar es Salaam tarehe 5 – 7 Oktoba 2005. Mkutano huo uliandaliwa kwa kushirikiana na Shirika la Msaada la Australia (AusAid) lililokuwa linafadhili Mpango wa Kudhibiti Mdondo wa Kuku katika nchi za Malawi, Msumbiji na Tanzania. Mkutano ulihudhuriwa na wajumbe **97** kutoka nchi za SADC, Jumuiya ya Afrika Mashariki, Vietnam, Indonesia, Australia, Ghana, Nigeria, Ecuador na Mashirika ya FAO na AU-IBAR. Mkutano ulijadili mchango wa kuku wa asili katika kupunguza umaskini vijijini na kupendekeza juhudi zaidi zifanyike katika kudhibiti ugonjwa wa Mdondo na kukabiliana na janga la Mafua Makali ya Ndege.

(v) Mkutano wa Kimataifa wa Zao la Ngozi

17. Mheshimiwa Spika, Mkutano wa Tisa wa Kimataifa wa Zao la Ngozi wa Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) ulifanyika mjini Arusha tarehe 1 – 3 Februari, 2006. Mkutano huo ulijadili hali ya zao la ngozi duniani na kuweka mikakati ya kuendeleza zao hilo ili liongeze mchango wake kwenye uchumi wa mataifa yanayozalisha ngozi. Katika mkutano huo, Tanzania iliwasilisha mradi wa kukausha ngozi kwa chumvi ili kuongeza ubora ambao kimsingi ulikubalika na unatafutiwa fedha.

(vi) Mkutano wa Mwaka wa Wataalam wa Mifugo

18. Mheshimiwa Spika, kila mwaka Wizara yangu huandaa mkutano wa wataalam wa Sekta ya Mifugo wa ngazi zote Tanzania Bara ili kubadilishana uzoefu, kujifunza mbinu mpya, kutathmini utekelezaji na kuweka mikakati ya kuboresha utendaji na kuongeza ufanisi. Mkutano huu ulifanyika tarehe 1-2 Desemba 2005 Mjini Dodoma.

(vii) Kongamano la Madaktari wa Mifugo (Tanzania Veterinary Association- TVA)

19. Mheshimiwa Spika, kila mwaka Wizara yangu hushiriki katika kongamano la Madaktari wa Mifugo, ambalo hukutanisha Madaktari wa Mifugo kutoka nchini kote na nchi za nje. Katika kongamano la 2005/2006, washiriki wa nje walitoka Kenya, Uganda, Uingereza, Sweden, Norway na Marekani kwa madhumuni ya kubadilishana uzoefu na kujifunza mambo mapya yanayojitokeza katika utoaji wa huduma za afya ya mifugo. Kongamano hili lilifanyika tarehe 6 – 8 Desemba 2005 mjini Arusha. Maudhui ya kongamano hilo yalikuwa “Utoaji huduma za Afya ya Mifugo Tanzania katika Ulimwengu wa Utandawazi” (*Animal Health Services Delivery in Tanzania - Global Implication*). Kongamano hilo lilishauri uandaliwe Mpango Mkakati wa Kukabiliana na Majanga ya Mifugo. Serikali imezingatia ushauri huo kwa kuandaa Mpango Mkakati wa Kukabiliana na Mafua Makali ya Ndege na ule wa Hifadhi ya Mazingira na Vyanzo vya Maji.

(viii) Kongamano la Wataalam wa Uzalishaji Mifugo (Tanzania Society of Animal Production - TSAP)

20. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu hushiriki katika Kongamano la kila mwaka la Wataalam wa Uzalishaji Mifugo nchini. Katika mwaka 2005/2006, Wizara yangu ilishiriki kwenye Kongamano la Kimataifa la Uzalishaji Mifugo Afrika lililotayarishwa na TSAP na *All African Society of Animal Production*. Kongamano hilo lilifanyika mjini Arusha tarehe 20 – 24 Septemba 2005, na maudhui yake yalikuwa ni “Nafasi ya Bioteknolojia katika kuendeleza ufugaji katika Afrika: Fursa na Changamoto” (*The Role of Biotechnology in Animal Agriculture in Africa: Opportunities and Challenges*). Kongamano hilo lilishirikisha washiriki **332** kutoka nchi **26** za Afrika. Aidha, kulikuwa na washiriki kutoka Canada, Uingereza, Marekani, India, Pakistan na Brazil. Katika Kongamano hilo, nchi za Afrika zilikubaliana kushirikiana kuweka mazingira mazuri ya kubadilishana utaalum wa bioteknolojia.

(ix) Maonyesho ya Nane Nane

21. Mheshimiwa Spika, tarehe 8 Agosti kila mwaka Wizara yangu kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo, Chakula na Ushirika na *Tanzania Agricultural Society (TASO)* huandaa maadhimisho ya sikukuu ya wakulima na wafugaji nchini – Nane Nane. Madhumuni ya maadhimisho hayo ni kuwawezesha wafugaji na wadau wengine kujifunza mbinu bora za uzalishaji, usindikaji na hifadhi ya mazao yatokanayo na mifugo. Katika mwaka 2005/2006, maadhimisho hayo yalifanyika kitaifa mkoani Mbeya na kufunguliwa na aliyekuwa Waziri wa Mawasiliano na Uchukuzi **Mhe. Prof. Mark Mwandosya**, Mbunge wa Rungwe Mashariki na kilele kuhitimishwa na Rais wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, **Mhe. Amani Abeid Karume**. Kauli mbiu ya maonyesho hayo ilikuwa ni **“Kilimo bora ni nyenzo muhimu ya kuondoa aina zote za umaskini”**.

Napenda kuwashukuru viongozi wote, wadau mbalimbali na wananchi wa Mkoa wa Mbeya kwa kushiriki na kufanikisha maadhimisho hayo. Aidha, nawashukuru wananchi katika Kanda mbalimbali kwa kuadhimisha vivyo hivyo katika maeneo yao. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itashiriki katika kuandaa maadhimisho hayo ambayo kitaifa yatafanyika katika viwanja vya Themi mkoani Arusha. Kaulimbiu ya maonyesho hayo ni **“Tokomeza Njaa na Umaskini kwa Kuzingatia Kilimo, Ufugaji Endelevu na Kuhifadhi Mazingira”**.

(x) Uhamasishaji Unywaji wa Maziwa

22. Mheshimiwa Spika, siku ya uhamasishaji unywaji maziwa duniani huadhimishwa tarehe 1 Juni kila mwaka. Aidha, Wizara yangu huadhimisha Wiki ya Uhamasishaji Unywaji wa Maziwa mwanzoni mwa mwezi Juni kama ilivyo katika Nchi zote za Ushirikiano Kusini mwa Afrika (SADC). Lengo la maadhimisho hayo ni kuhamasisha unywaji wa maziwa na utumiaji wa mazao yatokanayo na maziwa ili kuimarisha na kupanua soko la ndani na kuinua viwango vya ulaji nchini ambavyo viko chini sana ikilinganishwa na viwango vya kimataifa. Unywaji wa maziwa kwa sasa ni wastani wa lita **40** kwa mtu kwa mwaka ikilinganishwa na lita **200**, kiwango kinachopendekezwa na Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO). Lengo lingine la maadhimisho hayo ni kuhamasisha unywaji wa maziwa shuleni ili kujenga tabia ya kunywa maziwa. Katika mwaka 2005/2006, Wiki ya Unywaji wa Maziwa iliadhimishwa kitaifa mkoani Morogoro kuanzia tarehe 2-5 Juni, 2006. Kaulimbiu ya maadhimisho haya ilikuwa **“Kunywa Maziwa kwa Afya Yako”**.

Sanjari na maadhimisho hayo, Kongamano na Mkutano wa Mwaka wa Baraza la Wadau wa Maziwa vilifanyika. Pamoja na mambo mengine, Wadau walishauri kuwawezesha wazalendo kuzalisha na kusindika maziwa kwa ufanisi ili kukabiliana na ushindani kutoka nje.

(xi) Siku ya Chakula Duniani

23. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo, Chakula na Ushirika, pamoja na Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO), tuliandaa na kuadhimisha Siku ya Chakula Duniani iliyofanyika Kitaifa Mombo, Wilayani Korogwe. Maadhimisho hayo hufanyika duniani kote tarehe 16 Oktoba kila mwaka kwa lengo la

kuelimisha jamii juu ya umuhimu wa kuzalisha chakula cha kutosha na kuwa na lishe bora. Kaulimbiu ilikuwa "**Mahusiano ya Jamii katika Kuendeleza Kilimo**".

24. Mheshimiwa Spika, kwa ujumla, matukio yote niliyoyaelezea hapo juu yametoa changamoto, msukumo na mchango mkubwa katika kuboresha maendeleo ya Sekta ya Mifugo. Wizara yangu kwa kushirikiana na wadau wengine inaendelea kuyafanyia kazi maazimio yaliyotokana na matukio hayo.

25. Mheshimiwa Spika, baada ya utangulizi huo, sasa naomba niwasilishe mapitio ya utekelezaji wa mpango wa mwaka 2005/2006 na mpango na malengo kwa mwaka 2006/2007.

MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MWAKA 2005/2006 NA MALENGO YA MWAKA 2006/2007

(i) Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umasikini Nchini

26. Mheshimiwa Spika, Sekta ya Mifugo ni moja kati ya sekta zilizopewa umuhimu katika Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umasikini Nchini (**MKUKUTA**). Mifugo huchangia katika kuhakikisha usalama wa chakula, lishe bora, ajira na inatoa mchango mkubwa katika kilimo hususan nguvu kazi na mbolea ambayo ni muhimu katika kilimo endelevu. Vilevile, kwa wafugaji wengi, mifugo ni chanzo cha mapato ya haraka wakati wa dharura na huchangia katika Pato la Taifa. Hivyo, Sekta ya Mifugo ina umuhimu mkubwa katika kumwondolea umaskini mwananchi hasa wa vijijini. Juhudi za Wizara zitaelekezwa katika kuimarisha ufugaji ili kumwongezea mwananchi kipato kutokana na mifugo. Katika Mkakati huo, lengo ni kuongeza ukuaji wa Sekta ya Mifugo kutoka asilimia **5** mwaka 2004 hadi asilimia **9** mwaka 2010.

(ii) Hali Halisi ya Sekta ya Mifugo

27. Mheshimiwa Spika, takwimu zilizopo zinaonyesha kuwa idadi ya mifugo nchini inakadiriwa kuwa ng'ombe milioni **18.5**, mbuzi milioni **13.1**, kondoo milioni **3.5**, kuku wa asili milioni **33** na wa kisasa milioni **17** na nguruwe milioni **1.2**. Aidha, viwango vya ulaji wa mazao ya mifugo kwa sasa ni wastani wa kilo **11** za nyama, lita **40** za maziwa na mayai **64** kwa mtu kwa mwaka. Hata hivyo, Sekta hii imeendelea kukabiliwa na matatizo mbalimbali yanayoathiri maendeleo ya Sekta kwa ujumla. Matatizo hayo ni pamoja na:

- (a) Matumizi duni ya ardhi na uhaba wa maji na malisho bora ya mifugo;
- (b) Tija ndogo ya uzalishaji kutokana na aina ya mifugo na mifumo ya uzalishaji iliyopo;
- (c) Magonjwa ya mifugo hasa magonjwa ya milipuko;
- (d) Uhaba wa viwanda vya kusindika mazao ya mifugo, masoko ya mifugo na mazao yatokanayo na mifugo;
- (e) Uhaba wa wawekezaji binafsi pamoja na mikopo; na
- (f) Elimu duni kwa wafugaji.

Mkakati wa kuondokana na matatizo hayo yanayokabili Sekta ya Mifugo uliandaliwa na unaendelea kutekelezwa kupitia Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Kilimo Nchini (*Agricultural Sector Development Strategy - ASDS*).

(iii) Sera na Sheria za Mifugo

28. Mheshimiwa Spika, mwaka jana Bunge lako Tukufu liliarifiwa kuwa Rasimu ya Sera ya Taifa ya Mifugo iliwasilishwa Serikalini ili ijadiliwe na kupitishwa. Kutokana na muundo wa Serikali ya Awamu ya Nne ya Uongozi, Rasimu ya Sera hiyo imebidi ipitiwe tena na Serikali ili kuiboresha zaidi na taratibu za kuipitisha zinaendelea. Sera hiyo itasambazwa kwa wadau baada ya kupitishwa na Mkakati wa kutekeleza sera utaandaliwa.

29. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara yangu kwa kushirikiana na wadau iliandaa sheria, kanuni, taratibu na miongozo mbalimbali inayohusu Sekta ya Mifugo kama ifuatavyo:-

- (a) Sheria ya Nyama ambapo Muswada wa Sheria umekamilika na kusomwa mara ya kwanza Bungeni mwezi Aprili, 2006; na
- (b) Kanuni **7** na miongozo **2** chini ya Sheria ya Veterinari Na. 16 ya mwaka 2003 zimekamilika na nakala **3,000** za kanuni hizo zimesambazwa kwa wadau.

30. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007 sheria zifuatazo zitaandaliwa au kurekebisha:-

- (a) Kurekebisha Sheria za Ulinzi wa Wanyama Wafugwao (*The Animal Protection Ordinance*) Sura ya 153 ya mwaka 1930 na Kuzuia Wanyama Wazururao (*The Animal Pounds Ordinance*) Sura ya 154 ya mwaka 1930;
- (b) Kurekebisha Sheria ya Kudhibiti Ndorobo (*The Tsetse fly Control Ordinance*) Sura ya 100 ya mwaka 1943;
- (c) Kurekebisha Sheria ya Ngozi Na. 30 Sura ya 120 ya mwaka 1965;
- (d) Kuandaa Sheria ya kuanzishwa Taasisi ya Utafiti wa Mifugo (*The National Livestock Research Institute*);
- (e) Kuandaa Sheria ya kuanzishwa Maabara Kuu ya Mifugo (*The Central Veterinary Laboratory*);
- (f) Kurekebisha Sheria ya Mbolea na Vyakula vya Mifugo (*The Fertilizer and Animal Foodstuff Ordinance*) Sura ya 467 ya mwaka 1962; na
- (g) Kuandaa Sheria ya Uendelezaji wa Maeneo ya Malisho.

(iv) Takwimu za Mifugo

31. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara yangu ilikusanya, kuchambua na kuhifadhi takwimu mbalimbali za mifugo nchini. Pia, Wizara imeanzisha mtandao wa kompyuta (*Local Area Network*) katika Makao Makuu na Vituo vya Kanda vya Uchunguzi wa Magonjwa ya Mifugo. Katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kukiimarisha kitengo cha takwimu kwa kukipatia vifaa zaidi, kutoa mafunzo kwa watumishi na kukiunganisha na vituo vingine vya Wizara.

(v) Uzalishaji wa Maziwa

32. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara iliendelea na jitihada za kusambaza mifugo bora nchini ambapo jumla ya mitamba **734** ilizalishwa kutoka kwenye mashamba ya Serikali (LMUs) na kusambazwa kwa wafugaji wadogo katika mikoa ya Dar es Salaam, Iringa, Kagera, Lindi, Mara, Mbeya, Morogoro, Mtwara, Mwanza, Pwani, Ruvuma, Shinyanga, Singida, Tabora na Tanga (**Kiambatanisho Na 2**). Aidha, Wizara iliendelea kushirikiana na asasi mbalimbali kama vile Heifer Project Tanzania (HPT), Southern Highlands Livestock Development Association (SHILDA), Caritas, Austro Project Association – Tanzania (APA -T), Land 'O Lakes na wadau wengine katika kuendeleza ufugaji wa ng'ombe na mbuzi wa maziwa. Jumla ya mitamba **5,120** ya ng'ombe wa maziwa na mbuzi **1,196** wa maziwa walisambazwa kwa wafugaji wadogo chini ya mipango ya "Kopa Ng'ombe Lipa Ng'ombe" na "Kopa Mbuzi Lipa Mbuzi" (**Kiambatanisho Na 3**).

33. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kuboresha mashamba ya kuzalisha mifugo kwa kuyapatia vitendea kazi na nyenzo mbalimbali ili yaweze kuzalisha kwa ufanisi zaidi. Mashamba ya Kuzalisha Mifugo ya Mabuki na Nangaramo yaliimarishwa kwa kuboresha miundombinu ya maji. Shamba la Kitulo liliimarishwa kwa kutengewa fedha za kununulia mashine ya kukamua maziwa. Pia, ng'ombe wazazi **128** walipelekwa katika shamba la Sao Hill na **68** Mabuki. Katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kuimarisha mashamba ya uzalishaji mitamba ya Nangaramo, Ngerengere, Sao Hill, Mabuki na Kitulo kwa kununua ng'ombe wazazi **310**, vitendea kazi na pembejeo za mifugo. Aidha, Wizara itashirikiana na wadau wengine kusambaza ng'ombe **200** ili kuongeza idadi ya ng'ombe wa maziwa katika Mikoa ya Kusini ya Lindi, Mtwara na Ruvuma. Aidha, Wizara yangu kwa kushirikiana na mkoa wa Rukwa itakamilisha umilikishaji wa shamba la ng'ombe wa maziwa la Malonje kwa wananchi.

34. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 uzalishaji wa maziwa uliongezeka kutoka lita **bilioni 1.39** mwaka 2004/2005 hadi lita **bilioni 1.41** sawa na ongezeko la asilimia **1.4** (**Kiambatanisho Na. 4**). Aidha, katika kipindi hicho, unywaji wa maziwa uliongezeka kutoka lita **39** hadi **40** kwa mtu kwa mwaka. Pamoja na uzalishaji huu kuongezeka, kiasi cha lita **milioni 7.1** za maziwa zilingizwa kutoka nje na wafanyabiashara (**Kiambatanisho Na. 5**). Katika mwaka 2006/2007, lengo ni kuzalisha lita **bilioni 1.43** za maziwa.

35. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 Wizara yangu ikishirikiana na wadau wa maziwa imeanzisha Bodi ya Maziwa ili iweze kuendeleza, kuratibu na kusimamia zao la maziwa. Bodi hii ilizinduliwa rasmi tarehe 11 Novemba, 2005. Katika mwaka 2006/2007, Wizara kwa kushirikiana na Bodi ya Maziwa itaendelea kuratibu uzalishaji na usindikaji wa maziwa nchini na kuandaa Wiki ya Uhamasishaji Unywaji wa Maziwa. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Bodi hiyo, Halmashauri na sekta binafsi itaendelea kuhamasisha unywaji wa maziwa hususan mashuleni.

(vi) Uzalishaji wa Nyama

36. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa nyama uliongezeka kwa asilimia **2.6** kutoka tani **378,509** mwaka 2004/2005 hadi tani **388,294** mwaka 2005/2006. Kati ya hizo, nyama ya

ng'ombe ni tani **210,370**, mbuzi na kondoo tani **78,579**, nguruwe tani **29,925** na kuku tani **69,420 (Kiambatanisho Na. 4)**. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya nyama na kupanuka kwa wigo wa masoko mapya yanayonunua nyama. Vile vile, kumekuwepo na ongezeko la uzalishaji wa ng'ombe bora kutoka katika Ranchi za Taifa na mashamba ya sekta binafsi. Aidha, ulaji wa nyama uliongezeka kutoka wastani wa kilo **11** hadi **11.4** kwa mtu kwa mwaka. Pamoja na uzalishaji huu kuongezeka, kiasi cha tani **1,139** za nyama kiliagizwa kutoka nje na wafanyabiashara **(Kiambatanisho Na. 5)**. Katika mwaka wa 2006/2007 kiasi cha tani **403,800** za nyama kitazalishwa sawa na ongezeko la asilimia **3.8**. Aidha, Wizara yangu inatarajia kuwa na Sheria ya Nyama baada ya Bunge lako Tukufu kuipitisha ambayo itasimamia zao la nyama.

(vii) Kampuni ya Ranchi za Taifa (National Ranching Company - NARCO)

37. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO) imekamilisha kugawa ranchi za Misenyi na Uvinza na kufanya idadi ya ranchi ndogondogo kuwa **125 (Kiambatanisho Na. 6)**. Ranchi hizo ndogo zimemilikishwa kwa wawekezaji wazalendo ili waweze kufuga kisasa na kibiashara. Ranchi ya West Kilimanjaro bado haijapimwa kutokana na shauri la ardhi ambalo lipo mahakamani.

38. Mheshimiwa Spika, NARCO imebakiwa na eneo lenye ukubwa wa hekta **230,384** kwa ajili ya ranchi za mfano zenye jumla ya ng'ombe **41,711**. Katika mwaka 2005/2006, Kampuni ilizalisha ndama wa nyama **10,400** sawa na asilimia **87.2** ya lengo, na mitamba **465** ya maziwa sawa na asilimia **62** ya lengo. Aidha, NARCO iliuzwa ng'ombe **11,000** wa nyama wenye thamani ya shilingi **bilioni 2.4** sawa na asilimia **91.7** ya lengo. Vilevile, kampuni ilinunua ng'ombe wa asili **1,141** wenye thamani ya shilingi **milioni 143.6**, na mbuzi na kondoo **121** wenye thamani ya shilingi **milioni 2.7** kwa ajili ya kunenepesha. Pia, NARCO ilizalisha mbuzi na kondoo **466** wa nyama katika ranchi za West Kilimanjaro, Kongwa na Mzeri. Katika mwaka 2006/2007, Kampuni itaandaa na kutekeleza Mpango Mkakati wa kuboresha na kuendeleza uzalishaji katika ranchi hizo.

(viii) Biashara ya Mifugo na Nyama

39. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, jumla ya ng'ombe **364,453** wenye thamani ya shilingi **bilioni 43.7**, mbuzi **312,388** wenye thamani ya shilingi **bilioni 5.6** na kondoo **52,065** wenye thamani ya shilingi **milioni 781** waliuzwa minadani. Aidha, jumla ya ng'ombe **1,706** wenye thamani ya shilingi **milioni 647.9** na mbuzi **800** wenye thamani ya shilingi **milioni 28** waliuzwa nchini Comoro na Burundi. Vilevile, tani **3.5** za nyama ya mbuzi zenye thamani ya shilingi **milioni 6.8** ziliuzwa kwenye Nchi za Falme za Kiarabu. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaendelea kuhamasisha uzalishaji wa nyama na biashara ya mifugo pamoja na uundwaji wa vyama vya wafanyabiashara ya mifugo ili kuwawezesha kutafuta masoko ya ndani na nje.

40. Mheshimiwa Spika, katika mfumo wa uchumi wa soko huria, utambuzi, usajili na ufuatiliaji (*identification, registration and traceability*) wa mifugo na mazao yake ni nyenzo muhimu katika kuongeza uzalishaji wenye tija na biashara ya mifugo. Kutokana na umuhimu huo, Wizara yangu imeanzisha Kitengo maalum kitakachohusika na jukumu hilo. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaimarisha kitengo hicho kwa kutoa mafunzo na

vitendea kazi ili kiweze kuandaa mfumo wa kutambua, kusajili na kufuatilia mifugo na mazao yake. Aidha, maandalizi ya kuanzisha Rejista ya Taifa ya kumbukumbu za mifugo kwa ng'ombe wa maziwa na nyama itaanza katika mashamba makubwa **10** ya Serikali na watu binafsi ya Mabuki, Kongwa, Kitulo, Mpwapwa, Nangaramo, Ngerengere, Ruvu, Sao Hill, Kibebe Farm na Sumbawanga Agricultural and Animal Feeds Industries.

(ix) Uhamilishaji (Artificial Insemination)

41. Mheshimiwa Spika, uhamilishaji unatumika kama njia mojawapo ya kuongeza ubora wa mifugo. Katika mwaka 2005/2006, Kituo cha Taifa cha Uhamilishaji (NAIC) cha Usa River, Arusha kilizalisha jumla ya dozi **51,230** za mbegu bora ikilinganishwa na dozi **50,000** za mwaka 2004/2005. Aidha, jumla ya ng'ombe **46,530** walihamilishwa katika mikoa ya Arusha, Dar es Salaam, Iringa, Kagera, Kigoma, Kilimanjaro, Mara, Morogoro, Mbeya, Mwanza na Tanga ikilinganishwa na ng'ombe **41,440** waliohamilishwa mwaka 2004/2005 katika mikoa hiyo. Vilevile, Wizara yangu ilikarabati miundombinu ya Kituo hicho, kutoa mafunzo kwa wahamilishaji **85** na kununua mtambo wa kutengeneza "liquid nitrogen".

Ili kufikisha huduma ya uhamilishaji karibu zaidi na wafugaji, Wizara imenunua mitungi **28** ya kuhifadhia "liquid nitrogen" kwa ajili ya kuanzisha vituo viwili vya uhamilishaji vya Kanda ya Mashariki (Dar es Salaam) na ya Kati (Dodoma). Aidha, vituo vya uhamilishaji vya Mbeya na Mwanza vimeimarishwa kwa kuvinunulia mitungi **16**.

42. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, jumla ya dozi **48,950** za mbegu bora za uhamilishaji zitazalishwa ambapo ng'ombe **48,500** watahamilishwa. Aidha, Wizara itaimarisha vituo vyote vya uhamilishaji na kununua mtambo mpya wa kutengeneza "liquid nitrogen" kwa ajili ya Kituo cha Mwanza. Vilevile, matumizi ya teknolojia ya upandikizaji wa mayai yaliyorutubishwa (*Multiple Ovulation and Embryo Transfer*) itaanzishwa katika shamba la mifugo la Sao Hill.

(x) Uzalishaji wa Kuku na Mayai

43. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa kuku na mayai nchini umeendelea kuongezeka mwaka hadi mwaka. Katika mwaka 2005/2006, jumla ya vifaranga **milioni 26.8** vya kuku wa biashara vilizalishwa nchini na vifaranga **milioni 2.1** viliagizwa kutoka nje. Vilevile, mayai ya kutotoa vifaranga **milioni 8.4** yaliagizwa kutoka nje. Aidha, uzalishaji wa mayai uliongezeka kutoka **bilioni 1.8** mwaka 2004/2005 hadi mayai **bilioni 2.1** mwaka 2005/2006 sawa na ongezeko la asilimia **16.7** (**Kiambatanisho Na. 4**). Ulaji wa mayai kwa mtu kwa mwaka umeongezeka kwa asilimia **20.7** kutoka **53** hadi **64**. Ongezeko hili limetokana na uhamasishaji wa ufugaji bora ikiwa ni pamoja na udhibiti wa magonjwa hususan ugonjwa wa mdondo. Katika mwaka 2006/2007 uzalishaji wa mayai ya kuku unatarajia kufikia **bilioni 2.23**.

(xi) Zao la Ngozi

44. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu imeendelea na jitihada za kuhamasisha uzalishaji wa ngozi bora ili kuongeza thamani yake. Katika mwaka 2005/2006, jumla ya

vipande vya ngozi za ng'ombe **milioni 1.6**, za mbuzi vipande **milioni 1.4** na za kondoo vipande **950,000** vilikusanywa. Vipande **milioni 1.36** vya ngozi za ng'ombe, **milioni 1.2** za mbuzi na **861,770** vya kondoo vyenye thamani ya shilingi **bilioni 7.5** viliuzwa nje ya nchi. Katika ngozi hizo kwa wastani asilimia **19** ni daraja la kwanza, asilimia **33** daraja la pili, asilimia **33** daraja la tatu na asilimia **15** daraja la nne (**Kiambatanisho Na. 7**). Wizara yangu itaendelea kuhamasisha wafugaji na wadau wengine ili kuongeza ubora wa zao la ngozi. Aidha, Wizara yangu ilishirikiana na Chama cha Wafanyabiashara ya Ngozi (*Leather Association of Tanzania*) kuendeleza zao la ngozi na kutoa mafunzo kwa wachinjaji, wachunaji, wawambaji, wachambuzi na wakaguzi wa ngozi **300** kupitia "**Common Fund for Commodities (CFC)**".

45. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, lengo ni kukusanya vipande vya ngozi **milioni 4.4**. Vipande **milioni 3.9** vinatarajiwa kuuzwa nje na kulingizia Taifa takriban shilingi **bilioni 8.2**. Aidha, mafunzo yatatolewa kwa wachinjaji, wachunaji, wakataji nyama (butchers), wawambaji na wakaguzi wa ngozi **400** ili kuboresha ubora na ukusanyaji wa ngozi katika maeneo ya vijijini.

(xii) Miundombinu ya Masoko ya Mifugo

46. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 Wizara yangu imejenga minada ya Lugodalutali (Mufindi) na Ngongo (Lindi Vijijini) na kukarabati mnada wa Mlowa (Iringa Vijijini). Aidha, Wizara inaendelea kukarabati minada ya Mbarali (Mbarali), Mitengo (Manispaa ya Mtwara), Kimande (Iringa Vijijini), Lumecha (Songea Vijijini), Mkongeni (Mvomero) na Malolo (Kilosa), Meserani (Monduli), Igunga (Igunga), Ipuli (Manispaa ya Tabora), Mhunze (Kishapu) na kituo cha kupumzikia mifugo cha Mparange (Rufiji). Vilevile, vituo vya kupakilia mifugo vya Meserani na Karatu, Pugu (Ilala) na Korogwe (Korogwe) vinaendelea kukarabatiwa.

47. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara itakarabati minada ya Buhigwe (Kasulu), Kasesya (Sumbawanga Vijijini), Lumecha, Mlowa, Mbuyuni (Chunya), Meserani na vituo vya kupakilia mifugo katika minada hiyo. Vilevile, mnada wa Kizota (Manispaa ya Dodoma) utaboreshwa ili kufikia hadhi ya kituo cha biashara ya mifugo. Pia, mfumo wa kukusanya na kusambaza taarifa za masoko ya mifugo utanzishwa.

(xiii) Uongezaji Thamani ya Maziwa na Nyama

48. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu imeendelea kuratibu na kuhamasisha usindikaji wa maziwa ili kuongeza thamani ya bidhaa, usalama na muda wa uhifadhi. Kwa sasa kuna jumla ya viwanda **19** vyenye uwezo wa kusindika lita **490,000** ya maziwa kwa siku vikiwemo Royal Dairies na Tan Dairies (Dar es Salaam), ASAS (Iringa), Tanga Fresh, na Azania Dairies (Tanga), Serengeti na Arusha Dairies (Arusha). Katika mwaka 2005/2006 viwanda hivyo vilisindika asilimia **30** ya maziwa yaliyozalishwa nchini. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu kwa kushirikiana na Bodi ya Maziwa itabaini maeneo yenye maziwa mengi na kuanzisha mfumo wa kukusanya, kuhifadhi na kusindika maziwa. Aidha, Wizara itahamasisha uundaji wa vikundi vya wasindikaji wa maziwa na mazao yake.

49. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika ujenzi wa viwanda vidogo, vya kati na vikubwa vya uchinjaji na usindikaji nyama. Katika mwaka 2005/2006, ujenzi wa viwanda **2** vya kuchinja na kusindika nyama ya ng'ombe vya Sumbawanga Agricultural and Animal Feeds Industries Ltd. - SAAFI (Rukwa) na Tanzania Pride Meat (Morogoro) umefikia asilimia **80**. Viwanda hivyo vitakapokamilika, kila kimoja kitakuwa na uwezo wa kuchinja kati ya ng'ombe **150** na **200** kwa siku. Aidha, ujenzi wa machinjio ya kisasa ya kuku ya Mkuza Chicks Limited (Pwani) yamekamiliika na yana uwezo wa kuchinja kuku **16,000** kwa siku. Katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kuhamasisha uwekezaji zaidi katika viwanda vya kusindika nyama ili kukidhi mahitaji ya soko.

(xiv) Uendelezaji wa Mifumo ya Ufugaji wa Asili

50. Mheshimiwa Spika, ili kuendeleza ufugaji wa asili, katika mwaka 2005/2006, Wizara ilichangia kukamilisha uchimbaji na ukarabati wa malambo **20** katika wilaya za Babati (**2**), Bagamoyo (**3**), Simanjiro (**2**), Bariadi (**2**), Hanang (**1**), Nzega (**2**), Bukombe (**4**), Arumeru (**1**), Manispaa ya Dodoma (**1**) na Musoma Vijijini (**2**) (**Kiambatanisho Na. 8**). Aidha, malambo **15** yalijengwa ama kukarabatiwa chini ya Mpango wa Maendeleo ya Kilimo Wilayani (DADPs) katika wilaya za Bukombe (**7**), Kongwa (**2**), Biharamulo (**1**), Misungwi (**1**), Morogoro Vijijini (**1**), Bagamoyo (**1**), Maswa (**1**) na Singida Vijijini (**2**).

51. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu kwa kushirikiana na Halmashauri itajenga mabwawa **2** katika Wilaya za Mwanga (**1**) na Kishapu (**1**). Aidha, Wizara itachangia ujenzi wa malambo **20** katika maeneo ya Kiwawa na Marendegu (Lindi), Maurowa na Ngereyani (Longido), Mbondo na Matekwa (Nachingwea), Mchakama na Mtandago (Kilwa), Zuvuza na Chogo (Handeni), Mwamabiti (Shinyanga Vijijini), Magaji (Chunya), Mwamboka (Misungwi), Tubugwe (Kongwa), Kinamweri (Bariadi), Kambala (Mvomero), Manyoni (**1**), Urambo (**1**) na Maswa (**2**).

52. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inatambua umuhimu wa matumizi endelevu ya ardhi kwa ajili ya malisho. Katika mwaka 2005/2006, Wizara ilitoa mafunzo kwa wafugaji **50** na wataalamu **9** kutoka Wilaya za Dodoma Vijijini, Dodoma Mjini, Igunga, Kondo, Kongwa, Manyoni, Mpwapwa, Nzega na Singida Vijijini ili kukidhi lengo hilo.

53. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu kwa kushirikiana na wadau itaainisha maeneo yanayofaa kwa ufugaji, itahamasisha kuhusu matumizi endelevu ya ardhi kwa ajili ya malisho na itatoa mafunzo kwa wataalam katika Halmashauri **10** za Wilaya za Bagamoyo, Bukombe, Handeni, Kishapu, Manyoni, Mvomero, Nachingwea, Namtumbo, Nkasi na Urambo kuhusu matumizi bora ya ardhi. Aidha, Wizara itahamasisha uendelezaji wa njia za asili za hifadhi ya malisho, matumizi bora ya mabaki ya mazao ya kilimo, hususan wakati wa kiangazi na kufuatilia hali ya malisho katika maeneo ya malisho ili kutoa tahadhari kwa wafugaji.

(xv) Uzalishaji wa Mbegu za Malisho na Hei

54. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 Wizara yangu ilichangia kuzalisha mbegu bora za malisho kwa kuimarisha mashamba ya Langwira (Mbeya) na Vikuge

(Pwani). Jumla ya tani **15.7** za mbegu na marobota ya hei **109,000** yalizalishwa kwenye mashamba hayo pamoja na taasisi nyingine za serikali katika vituo vya Buhuri, Kongwa, Mpwapwa, Sao Hill, Tanga na Tengeru. Lengo lilikuwa ni kuzalisha tani **10.5** za mbegu za malisho na marobota ya hei **70,000**. Aidha, sekta binafsi ilizalisha tani **3.5** za mbegu za malisho na marobota ya hei **69,100**.

Katika mwaka 2006/2007 Wizara yangu itaimarisha mashamba ya mfano ya malisho ya Vikuge na Langwira na kuanzisha mashamba mapya Kizota na Kongwa (Dodoma), Sao Hill (Iringa), Mivumoni na Buhuri (Tanga), West Kilimanjaro na Mabuki (Mwanza) kwa lengo la kuzalisha tani **25** za mbegu za malisho na marobota ya hei **150,000**. Sekta binafsi inatarajiwa kuzalisha mbegu tani **5** na marobota ya hei **80,000**. Aidha, Wizara itagharamia upimaji wa mashamba ya Vikuge na Langwira na mashamba mapya yatakayoanzishwa. Vilevile, Wizara itahamasisha Halmashauri na Sekta binafsi kuanzisha mashamba ya mbegu za malisho na hei ili kuwa na uhakika wa malisho, hususan wakati wa kiangazi.

(xvi) Vyakula vya Mifugo

55. Mheshimiwa Spika, Sekta binafsi imeendelea kuzalisha vyakula vya mifugo. Katika mwaka 2005/2006, uzalishaji wa vyakula vya mifugo uliongezeka kwa asilimia **5.6** kutoka tani **529,300** mwaka 2004/2005 hadi tani **559,000**. Uzalishaji huu ni sawa na asilimia **86** ya mahitaji ambayo yanakadiriwa kuwa tani **650,000** kwa mwaka. Takriban asilimia **90** ya vyakula hivi ni vya kuku na vilivyobakia ni vya ng'ombe wa maziwa na nguruwe. Wazalishaji wakubwa wa vyakula vya mifugo ni pamoja na Mkuza Chicks, Kibaha Education Centre (Pwani), Twiga Feeds, Igo Feeds, Farmers Center na A-Z Company (Dar es Salaam) na Burka Feeds (Arusha). Lengo la uzalishaji wa vyakula vya mifugo halikufikiwa kutokana na ukame uliosababisha upungufu wa nafaka na mgao wa umeme. Katika mwaka 2006/2007, sekta binafsi inatarajiwa kuzalisha tani **574,400** za vyakula vya mifugo na Wizara yangu itaendelea kudhibiti ubora wa vyakula hivyo.

(xvii) Huduma za Afya ya Mifugo

56. Mheshimiwa Spika, huduma bora za afya ya mifugo ni muhimu katika kupunguza kuenea kwa magonjwa ya wanyama, vifo vya mifugo na kulinda afya za watumiaji wa mazao ya mifugo. Juhudi za kudhibiti magonjwa mbalimbali ya mifugo nchini zimefanyika kama ifuatavyo:-

(a) Magonjwa ya Milipuko (Transboundary Diseases)

➤ Ugonjwa wa Sotoka (Rinderpest)

57. Mheshimiwa Spika, mwaka jana Bunge lako Tukufu liliarifiwa kuwa nchi yetu ilipata cheti cha kutambuliwa rasmi na Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (OIE) kuwa huru na ugonjwa wa Sotoka (*free from Rinderpest disease*). Katika mwaka 2005/2006 ufuatiliaji wa Ugonjwa wa Sotoka ulifanyika katika mikoa ya Kanda ya Ziwa na Kanda ya Kaskazini kupata vielelezo vya kuwezesha nchi yetu kutambuliwa kuwa huru na maambukizi ya ugonjwa huo (*free from Rinderpest infection*). Aidha, sampuli **2,890** za damu ya ng'ombe, mbuzi na kondoo na sampuli **24** za damu ya wanyamapori zilikusanywa

na kuchunguzwa. Uchunguzi huo ulionyesha kutokuwepo maambukizi ya Sotoka. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaendelea kufuatilia maambukizi ya Sotoka katika kanda hizo na inatarajia kuwasilisha OIE maombi ya nchi yetu kutambuliwa kuwa huru na maambukizi ya Sotoka.

➤ **Ugonjwa wa Homa ya Mapafu (Contagious Bovine Pleuropneumonia - CBPP)**

58. Mheshimiwa Spika, juhudi za kudhibiti Ugonjwa wa Homa ya Mapafu ziliendelea chini ya mpango wa "Roll Back Vaccination Plan" ambapo ugonjwa unadhibitiwa eneo kwa eneo kuanzia eneo lililopata ugonjwa mwisho, kuelekea eneo ugonjwa ulipoanzia. Mpango huo ulianza mwaka 2004/2005 katika mikoa ya Rukwa, Mbeya na Iringa ambapo hadi sasa jumla ya ng'ombe **3,072,066** wamechanjwa.

Katika mwaka 2005/2006, uchanjaji dhidi ya ugonjwa huo uliendelea pia katika mikoa ya Arusha, Manyara, Dodoma, Kagera, Kigoma, Singida, Tabora, Dar es Salaam na Tanga. Aidha, Wizara ilinunua jumla ya dozi **milioni 4** na Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) lilitoa dozi **milioni 2** za chanjo. Jumla ya ng'ombe **5,494,520** walichanjwa kama inavyoonyeshwa kwenye **Kiambatanisho Na. 9** na baadhi ya wilaya zilipata maambukizi ya ugonjwa huu (**Kiambatanisho Na. 10**). Hatua zilizochukuliwa na Serikali kudhibiti ugonjwa huo zinaonyesha dalili za mafanikio kwa kupunguza kasi ya maambukizi na vifo kwa asilimia **50**.

59. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara itanunua dozi milioni **5** na Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) linatarajia kutoa dozi **milioni 1** za chanjo ili kuendeleza mpango wa 'Roll Back Vaccination Plan' utakaotekelezwa na Halmashauri za Wilaya na Manispaa katika mikoa yote nchini isipokuwa Mkoa wa Kilimanjaro ambao hauna ugonjwa. Jumla ya ng'ombe **milioni 6** wanatarajiwa kuchanjwa.

➤ **Ugonjwa wa Miguu na Midomo (Foot and Mouth Disease - FMD)**

60. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Ugonjwa wa Miguu na Midomo uliambukiza ng'ombe **2,438** katika mikoa ya Mbeya, Kagera na Ruvuma ambapo ng'ombe **37** walikufa na ng'ombe **18,750** walichanjwa katika wilaya za Bukoba, Muleba, Mbozi na Songea. Ugonjwa wa Miguu na Midomo uliripotiwa katika Wilaya **24** za mikoa ya Arusha, Dar es Salaam, Dodoma, Iringa, Kagera, Kigoma, Lindi, Mara, Mbeya, Mwanza, Pwani, Rukwa, Ruvuma, Shinyanga, Tabora na Tanga (**Kiambatanisho Na. 11**). Nafurahi kuliarifu Bunge lako Tukufu **Mhe. Spika** kuwa, ujenzi wa ukuta wa Maabara Kuu ya Mifugo Temeke na uwekaji wa baadhi ya vifaa vya maabara kwa ajili ya kuchunguza ugonjwa wa Miguu na Midomo umekamilika kwa asilimia **80**.

61. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kushirikiana na sekta binafsi na wafugaji kudhibiti ugonjwa huo. Aidha, Wizara itakamilisha ujenzi wa maabara ya ugonjwa wa Miguu na Midomo, Temeke. Vile vile, Maabara inatarajia kupata vifaa vyenye thamani ya Dola **milioni 1.0** kutoka Benki ya Maendeleo ya Afrika kupitia ushirikiano wa Nchi za Jumuiya ya Kusini mwa Afrika, SADC.

➤ **Ugonjwa wa Homa ya Nguruwe (African Swine Fever)**

62. Mheshimiwa Spika, Ugonjwa wa Homa ya Nguruwe umeendelea kuwa tishio katika uzalishaji wa nguruwe nchini. Katika mwaka 2005/2006, matukio ya ugonjwa huo yaliripotiwa katika Manispaa ya Mwanza ambapo nguruwe **471** wanaokadiriwa kuwa na thamani ya shilingi **milioni 28** walikufa. Aidha, nguruwe **617** waliambukizwa. Ugonjwa huo umedhibitwa katika maeneo hayo na maeneo yaliyoambukizwa hapo awali ya Arusha, Dar es Salaam, Tabora, Mbeya na Kigoma. Katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kushirikiana na Halmashauri na wafugaji kudhibiti ugonjwa huo ambao bado hauna kinga ikiwa ni pamoja na kuzuia usafirishaji holela wa nguruwe na mazao yake.

(b) Magonjwa Yaenezwayo na Wadudu (Vector-borne Diseases)

➤ **Magonjwa Yaenezwayo na Kupe**

63. Mheshimiwa Spika, magonjwa yaenezwayo na kupe, hususan Ndigana Kali (*East Coast Fever – ECF*), ni miongoni mwa magonjwa yanayoathiri uzalishaji wa mifugo na mazao yake nchini. Takwimu za mwaka 2005/2006 zinaonyesha kuwa ng'ombe **1,757** walikufa kwa Ndigana Kali, **754** Ndigana Baridi (*Anaplasmosis*), **322** Maji Moyo (*Heartwater*) na **322** Mkojo Mwekundu (*Babesiosis*). Ili kupunguza athari zitokanazo na magonjwa hayo, Wizara yangu kwa kushirikiana na Halmashauri ilianza kukarabati na kujenga majosho chini ya Mpango wa Maendeleo ya Sekta ya Kilimo Wilayani (DADPs) kuanzia mwaka 2003/2004.

64. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, kupitia mpango wa DADPs, jumla ya shilingi **341,801,540** zilitolewa kwa ajili ya kukarabati na kujenga majosho **84** katika Halmashauri **36** za Arumeru (2), Kongwa (3), Mufindi (4), Iringa Vijijini (1), Bukoba Vijijini (8), Muleba (3), Karagwe (1), Biharamulo (2), Kasulu (6), Hai (3), Moshi Vijijini (2), Hanang (5), Serengeti (1), Tarime (4), Morogoro Vijijini (1), Kilosa (1), Masasi (2), Geita (2), Kwimba (4), Ukerewe (3), Sengerema (1), Bagamoyo (1), Kibaha (1), Sumbawanga (2), Nkasi (2), Songea Vijijini (1), Namtumbo (2), Mbinga (4), Songea Manispaa (1), Maswa (1), Kishapu (1), Shinyanga Vijijini (1), Iramba (2), Singida Vijijini (1), Igunga (3) na Korogwe (2). Ukarabati na ujenzi wa majosho hayo upo katika hatua mbalimbali (**Kiambatanisho Na 12**).

65. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 uhamasishaji na ufuatiliaji wa chanjo dhidi ya Ndigana Kali (ECF) ulifanyika. Jumla ya ng'ombe **30,000** walichanjwa katika mikoa ya Arusha, Dar es Salaam, Iringa, Kagera, Kilimanjaro, Manyara, Mbeya, Morogoro, Mtwara na Tanga. Matokeo ya chanjo hiyo yameonyesha kupunguza vifo vya ndama vinavyosababishwa na Ndigana Kali kutoka asilimia **50** hadi asilimia **10** kwa ng'ombe waliochanjwa. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itatoa ruzuku ya shilingi **milioni 500** kwa ajili ya ununuzi na usambazaji wa madawa ya kuogeshea mifugo. Vilevile, dozi **120,000** za chanjo ya Ndigana Kali zitatolewa na FAO kwa ajili ya kuchanja mifugo katika mikoa iliyoathirika zaidi kwa ukame ya Arusha, Dodoma, Iringa, Kilimanjaro, Manyara, Mara, Mbeya, Morogoro, Mwanza, Pwani, Shinyanga, Singida, Tabora na Tanga. Aidha, Wizara yangu itaendelea kuhamasisha Halmashauri na wafugaji kuhusu udhibiti wa kupe na magonjwa wayaenezayo.

➤ **Ugonjwa wa Nagana (Trypanosomosis)**

66. Mheshimiwa Spika, ugonjwa wa Nagana unaoenezwa na mbung’o uliendelea kuathiri mifugo. Katika mwaka 2005/2006 ugonjwa huo ulitokea katika mikoa **18** ya Arusha, Dar es Salaam, Dodoma, Iringa, Kagera, Kigoma, Kilimanjaro, Lindi, Mara, Mbeya, Morogoro, Mtwara, Mwanza, Pwani, Ruvuma, Shinyanga, Tabora na Tanga ambapo jumla ya ng’ombe **10,019** walipatwa na Nagana na kati ya hao, ng’ombe **299** walikufa. Aidha, uchunguzi wa mbung’o umefanyika katika wilaya za Bariadi, Bukombe, Kahama, Maswa, Meatu na Shinyanga Vijijini ambapo rasimu ya ramani ya usambaaji wa mbung’o imeandaliwa. Vilevile, jumla ya vyambo (targets) **248** vya kuuu mbung’o vilitengenezwa na kuwekwa katika mapori ya vijiji vya Mnyamasi, Kasisi na Ugala Wilayani Mpanda. Pia, maandalizi ya mradi wa pamoja wa kutokomeza mbung’o Barani Afrika (*Pan African Tsetse and Trypanosomosis Eradication Campaign – PATTEC*) utakaofadhiliwa na Benki ya Maendeleo ya Afrika (**ADB**) kwa nchi za Rwanda na Tanzania katika bonde la mto Kagera yanaendelea.

67. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu kwa kushirikiana na Halmashauri na wananchi itaendelea kufuatilia na kudhibiti mbung’o na Nagana na kutoa mafunzo kwa wataalam **50** katika mikoa yote yenye tatizo la mbung’o na nagana. Aidha, Wizara itafanya tathmini ya mashamba darasa **10** yaliyo katika mikoa ya Kagera na Tanga.

(c) Magonjwa ya Mifugo Yanayoambukiza Binadamu (Zoonoses)

68. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 ufuatiliaji na udhibiti wa magonjwa ya mifugo yanayoambukiza binadamu ya Kichaa cha Mbwa, Kimeta, Ugonjwa wa Kutupa Mimba na Kifua Kikuu uliendelea kupewa kipaumbele na Wizara yangu.

➤ **Kichaa cha Mbwa (Rabies)**

69. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, ugonjwa wa Kichaa cha Mbwa umeendelea kuwa tishio kwa binadamu na mifugo ambapo jumla ya matukio **72** yalitokea katika wilaya **35** nchini (**Kiambatanisho Na. 13**). Ili kukabiliana na tatizo hilo, Wizara yangu ilinunua na kusambaza jumla ya dozi **100,000** za chanjo dhidi ya kichaa cha mbwa katika wilaya **70**. Katika mwaka 2006/2007, jumla ya dozi **100,000** za chanjo zitanunuliwa na kusambazwa katika wilaya **90**. Aidha, Wizara yangu itazihamasisha Halmashauri kutunga sheria ndogo ndogo za kuzuia uzururaji wa mbwa na paka ili kuzuia kuenea kwa ugonjwa huo.

➤ **Kimeta (Anthrax)**

70. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 ugonjwa wa Kimeta ulitokea katika wilaya za Monduli, Ngorongoro, Arusha, Arumeru, Rombo, Hai, Mpwapwa na Manispaa ya Kinondoni. Katika wilaya ya Ngorongoro, ugonjwa ulitokea katika hifadhi ya wanyamapori ambapo wanyama mbalimbali **143** walikufa. Ili kudhibiti ugonjwa huo, jumla ya ng’ombe **18,626**, mbuzi na kondoo **10,211** na nguruwe **85** walichanjwa katika wilaya za Rombo na Moshi Vijijini. Katika mwaka 2006/2007 Wizara itaendelea kutengeneza chanjo dhidi ya Kimeta katika Maabara Kuu ya Mifugo (*Central Veterinary Laboratory - CVL*) ili chanjo hiyo

iveze kupatikana kwa gharama nafuu. Aidha, Halmashauri za wilaya kwa kushirikiana na sekta binafsi zitahimizwa kuchanja mifugo kudhibiti ugonjwa huo.

➤ **Ugonjwa wa Kutupa Mimba (Brucellosis)**

71. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, jumla ya ng'ombe **3,911** walifanyiwa uchunguzi wa ugonjwa wa Kutupa Mimba nchini ambapo ng'ombe **244** sawa na asilimia **6.2** waligundulika kuwa na ugonjwa huo. Wafugaji walishauriwa kuchinja ng'ombe waliopatwa na ugonjwa huo ili kupunguza maambukizi mapya. Katika mwaka 2006/2007, jumla ya ng'ombe **10,000** watafanyiwa uchunguzi dhidi ya ugonjwa huo.

➤ **Kifua Kikuu cha Ng'ombe (Bovine Tuberculosis)**

72. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, uchunguzi wa ugonjwa wa Kifua Kikuu umefanyika katika ng'ombe **168** katika Kanda ya Ziwa na wote walikutwa hawana ugonjwa. Katika mwaka 2006/2007, ng'ombe **10,000** watafanyiwa uchunguzi kote nchini. Aidha, ukusanyaji wa takwimu za matukio ya ugonjwa huu kutoka katika machinjio utaimarishwa.

(xviii) Ukaguzi wa Mifugo na Mazao Yake

73. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, ukaguzi wa mifugo na mazao yatokanayo na mifugo uliendelea katika vituo vyote **36** vya mipakani na vituo **381** vya ndani kwa ajili ya kujilinda na magonjwa ya milipuko. Aidha, vituo vya ukaguzi vya mipakani vya Kasesya (Sumbawanga Vijijini), Isongole (Ileje), Sirari (Tarime), Namanga (Longido), Kyaka (Bukoba Vijijini) na Mbamba Bay (Mbinga) viliimarishwa kwa kujenga ofisi na kuvipatia vitendea kazi. Vilevile, huduma za ukaguzi zimeanzishwa katika vituo vya bandari vya Bagamoyo na Pangani. Ujenzi wa kituo cha Karantini cha Marendego (Kilwa) unaendelea. Pia, ukaguzi wa mifugo inayouzwa nje uliendelea ambapo jumla ya ng'ombe **1,706** na mbuzi **800** waliouzwa nchini Comoro na Burundi katika mwaka 2005/2006 walikaguliwa.

74. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara itaimarisha vituo vya ukaguzi wa mifugo na mazao yake vya Madaba (Songea Vijijini), Sirari (Tarime), Holili (Rombo), Ruvu Darajani (Kibaha) na Kasanga (Sumbawanga Vijijini) pamoja na vituo vya bandarini vya Pangani na Bagamoyo na viwanja vya ndege Kilimanjaro na Dar es Salaam kwa kuvipatia vitendea kazi na vifaa vya mawasiliano. Wizara pia itaimarisha vituo vya Karantini vya Kwala na Mparange (Rufiji), Kirumi (Musoma Vijijini) na Manienga/Ihefu (Mbarali) kwa ajili ya kudhibiti magonjwa ya mifugo na uharibifu wa mazingira. Aidha, Wizara itatoa mafunzo kwa wataalam **60** katika vituo hivyo.

(xix) Uimarishaji wa Vituo vya Uchunguzi wa Magonjwa ya Wanyama (Veterinary Investigation Centres - VICs)

75. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 Wizara kupitia mradi wa *Pan African Programme for the Control of Epizootics* (PACE) unaofadhiliwa na Umoja wa Nchi za Ulaya, imeendelea kuviimarisha Vituo vya Uchunguzi wa Magonjwa ya Mifugo (**VICs**) vya Arusha,

Iringa, Mpwapwa, Mtwara, Mwanza, Tabora na Maabara Kuu ya Mifugo - Temeke kwa kuvipatia vifaa vya maabara na kuweka mfumo wa uchunguzi wa mienendo ya magonjwa (*Epidemio-surveillance System*) ili kuviwezesha kufanya uchunguzi, kufuatilia mwenendo wa magonjwa, kutoa tahadhari ya milipuko ya magonjwa na kutoa ushauri wa kuyadhibiti. Vilevile, Wizara ilitoa mafunzo kwa watumishi **36** wa vituo hivyo na wa Halmashauri kuhusu magonjwa ya milipuko.

Aidha, Wizara ilinunua na kutoa pikipiki **3** kwa Wilaya za Mvomero, Singida Vijijini na Musoma Vijijini na baiskeli **100** kwa Wilaya **26** za Arusha, Bunda, Handeni, Iringa, Kilindi, Korogwe, Lushoto, Magu, Mbarali, Mbeya, Mbozi, Mbulu, Monduli, Morogoro, Moshi, Muleba, Musoma, Muheza, Nzega, Pangani, Rombo, Rungwe, Same, Simanjiro, Tanga na Temeke kwa ajili ya kufuatilia mwenendo wa magonjwa katika maeneo yao. Katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kuviimarisha Vituo vya Uchunguzi wa Magonjwa ya Mifugo nchini kwa kuvikarabati na kuvipatia vitendea kazi ili vifanye kazi kwa ufanisi zaidi.

(xx) Ukaguzi wa Machinjio, Mabanda ya Ngozi na Nyama

76. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara yangu kwa kushirikiana na Halmashauri ilifanya ukaguzi wa machinjio, mabanda ya ngozi na maghala ya kuhifadhia ngozi. Ukaguzi huo ulibaini kuwa machinjio nyingi zipo katika hali isiyoridhisha kimajengo, usafi na hazina vitendea kazi muhimu. Wizara yangu ilizishauri Halmashauri hizo kuboresha machinjio zake ili kuhakikisha wananchi wanapata nyama safi na salama. Vilevile, wataalam wa mifugo katika Halmashauri walikagua jumla ya ng'ombe **364,091**, mbuzi **121,226**, kondoo **58,444** na nguruwe **112,190** waliochinjwa. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaendelea kushirikiana na Halmashauri na wadau wengine kufanya ukaguzi wa machinjio, mabanda ya ngozi, maghala ya kuhifadhia ngozi, madawa ya mifugo na pembejeo nyingine. Pia, Wizara yangu itatoa mafunzo kwa wakaguzi wa nyama na ngozi **150** wa Halmashauri mbalimbali.

(xxi) Usimamizi wa Utoaji Huduma za Mifugo

77. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia Sheria ya Veterinari Na. 16 ya mwaka 2003, Wizara yangu kwa kushirikiana na wadau wengine iliendelea kuratibu na kusimamia utoaji wa huduma za afya ya mifugo. Huduma hizo ni pamoja na utoaji wa kinga na tiba, ukaguzi wa wanyama na mazao yake, uagizaji na usambazaji wa pembejeo yakiwemo madawa ya mifugo. Katika mwaka 2005/2006 ili kusimamia kikamilifu utoaji wa huduma hizo, Baraza la Veterinari lilisajili madaktari wa mifugo **24** na kufanya idadi ya madaktari wa mifugo waliosajiliwa kufikia **530**. Kati ya hao, asilimia **53** wameajiriwa na Serikali na Taasisi za Umma, na asilimia **47** wako kwenye sekta binafsi. Pia, wataalamu wasaidizi **180** waliorodheshwa na **150** kuandikishwa, hivyo kufanya idadi ya wataalam hao kufikia **461**. Aidha, taratibu za usajili wa wataalamu kutoka nje wanaotaka kutoa huduma za afya ya mifugo nchini zimeandaliwa na zimeanza kutumika. Vilevile, vituo **29** vya huduma ya afya ya mifugo vilisajiliwa na kufanya idadi ya vituo vilivyosajiliwa nchini kufikia **107**. Asilimia **70** ya vituo hivyo vipo katika mikoa ya Arusha, Dar es Salaam, Morogoro na Mwanza.

78. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, wakaguzi **77** wa huduma za mifugo katika Halmashauri waliteuliwa. Katika ukaguzi uliofanyika, wataalamu **4** walibainika

kukiuka maadili katika mikoa ya Arusha na Da-es-Salaam na waliadhibiwa kwa mujibu wa sheria. Wataalamu wasaidizi wa mifugo waliwezesha kuunda umoja wao ujulikanao kama "*Tanzania Veterinary Paraprofessionals Association - TAVEPA*".

79. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaendelea kuimarisha Baraza la Veterinari ili liweze kusimamia utekelezaji wa miongozo, kusajili madaktari wapya, kuandikisha, kuorodhesha na kujenga uwezo wa wataalamu wasaidizi **300** wa afya ya mifugo; kusajili na kukagua vituo **140**; kutoa mafunzo ya kitaaluma kwa wajumbe **9**, watendaji **65** wa Baraza la Taaluma ya Veterinari na wakaguzi **77** na kuhamasisha Halmashauri kuhusu ushirikishwaji wa sekta binafsi katika kutoa huduma za mifugo.

(xxii) Utafiti wa Mifugo

80. Mheshimiwa Spika, utafiti wa mifugo ni kati ya majukumu yanayotekelezwa na Wizara yangu kwa lengo la kuzalisha na kusambaza teknolojia zinazoongeza uzalishaji wa mifugo na mazao ya mifugo, pamoja na kutambua na kudhibiti magonjwa ya mifugo. Utafiti huu uliendelea kufanyika kwa kushirikiana na wadau mbalimbali ikiwa ni pamoja na Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo, Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, Tume ya Sayansi na Teknolojia (COSTECH) na Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Mifugo (*International Livestock Research Institute*) Nairobi, Kenya.

(a) Utafiti wa Ng'ombe wa Nyama

81. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu utafiti pamoja na uendelezaji wa ng'ombe aina ya Mpwapwa na Ankole. Katika mwaka 2005/2006, idadi ya ng'ombe aina ya Mpwapwa katika Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Mpwapwa imeongezeka kutoka ng'ombe **833** hadi **979**. Lengo ni kufikia ng'ombe zaidi ya **1,000** katika taasisi hiyo ili ng'ombe hao waweze kutambulika kama koo kamili (*stable breed*). Aidha, madume **146** aina ya Mpwapwa yalitengwa kwa ajili ya vikundi vya wafugaji. Kati ya hayo, madume **104** yameuzwa kwa vikundi vya wafugaji katika Wilaya za Iramba (**28**), Simanjiro (**20**), Mpwapwa (**4**), Dodoma Mjini (**11**), Kongwa (**4**), Singida Vijijini (**11**) Chunya (**9**) na Manyoni (**17**). Madume **42** yaliyobaki yametengwa kwa ajili ya wilaya za Ngorongoro, Sumbawanga Vijijini na Longido. Utafiti kuhusu ng'ombe aina ya Ankole na utafiti juu ya kosaafu za ng'ombe wa asili kama vile *Singida White, Iringa Red, Masai Red, Masai Black* na *Tarime* uliendelea. Katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kufanya utafiti wa ng'ombe hao pamoja na kuongeza idadi yao ili waweze kusambazwa kwa wingi kwa wafugaji nchini.

(b) Utafiti wa Ng'ombe wa Maziwa

82. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kufanya utafiti wa ng'ombe wa maziwa katika vituo vya Utafiti wa Mifugo Tanga, Mpwapwa na Uyole. Katika mwaka 2005/2006, tafiti zilizofanyika zilihusu mifumo ya lishe ya ng'ombe wa maziwa; ubora wa ngo'mbe wa asili (TSZ) na chotara (*cross breeds*) wanaokusudiwa kutoa maziwa katika mazingira ya wafugaji wadogo; koosafu za ng'ombe wa asili waliopo nchini; uboreshaji wa lishe na

vyakula vya nyongeza (*supplementary feeds*), utambuzi na utumiaji wa mifumo ya masoko ya maziwa na mazao yake.

83. Mheshimiwa Spika, kutokana na tafiti hizo zilizofanyika katika vijiji vya Lugoba (Bagamoyo), Languseto na Kwenjugo (Handeni), jumla ya ndama chotara **328** wamezaliwa na kuonyesha kasi ya ukuaji kwa siku wa wastani wa gramu **268** ikilinganishwa na gramu **100** wa ndama wa asili. Vilevile, ng'ombe chotara walionekana kupunguza kipindi cha mzao mmoja hadi mwingine (*calving interval*) kufikia wastani wa siku **461** ikilinganishwa na siku **535** kwa ng'ombe wa asili. Aidha, ng'ombe chotara wameonyesha kuongeza uzalishaji wa maziwa kutoka lita **6** hadi **8** ikilinganishwa na lita **1** hadi **2** kwa siku kwa ng'ombe wa asili.

84. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaendelea kufanya utafiti wa ng'ombe wa maziwa kwa kuzalisha na kusambaza teknolojia zitakazolenga kuongeza kiwango cha kuzaa (*calving rate*) kutoka wastani wa asilimia **40** hadi **70**, kupunguza muda wa mzao (*calving interval*) kutoka wastani wa miezi **24** hadi miezi **15**, kupunguza vifo vya ndama (*mortality rate*) kutoka asilimia **40** hadi **10**, kuongeza uzalishaji wa maziwa ya ng'ombe wa asili kutoka wastani wa nusu lita hadi lita **4** kwa siku, na kuongeza uzito wa ng'ombe wa nyama wa asili wakati wa kuchinja kutoka kilo **250** hadi kilo **450** katika umri wa miaka **4**.

(c) Utafiti wa Uzalishaji wa Mbuzi na Kondoo

85. Mheshimiwa Spika, utafiti wa mbuzi na kondoo unalenga kuboresha viwango vya uzalishaji wa mbuzi na kondoo wa asili na kuongeza uwezo wa mbuzi kuzaa mapacha. Katika mwaka 2005/2006, utafiti wa mbuzi aina ya *Malya (Blended Goats)* **585** uliendelea katika vituo vya Mpwapwa, Kongwa, Tanga na West Kilimanjaro na kuhusu mbuzi jamii ya *Newala* katika Kituo cha Mnima wilayani Newala. Utafiti kuhusu mbuzi aina ya *Ujiji* nao uliendelea. Tathmini ya mbuzi **740** aina ya *Malya* waliosambazwa na **1,472** chotara waliozaliwa katika wilaya za Kondoa, Muheza, Kilosa, Bagamoyo na Handeni kuanzia mwaka 2001/2002 iliendelea. Utafiti huo umeonyesha kuwa mbuzi chotara wana uwezo wa kustahimili mfumo wa ufugaji wa asili ambapo vifo vyao ni chini ya asilimia **5** sawa na mbuzi wa asili. Aidha, mbuzi hao huzalisha maziwa kati ya lita **1.2** hadi **1.5** kwa siku. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaendelea kufanya utafiti wa mbuzi na kondoo kwa kuzalisha na kusambaza teknolojia zitakazolenga kupunguza vifo vya vitoto vya mbuzi na kondoo kutoka wastani wa asilimia **50** hadi **20** na kuongeza uzito wa mbuzi na kondoo kutoka kilo **25** hadi kilo **45** kwa umri wa miaka **2**.

(d) Utafiti wa Kuku

86. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, utafiti wa kuku ulilenga katika kutathmini ubora wa kuku chotara wanaoweza kukua haraka na kuzalisha mayai kwa wingi katika mazingira ya wafugaji wadogo. Utafiti huo unaendelea katika vijiji **36** vya wilaya za Bagamoyo, Kilosa, Korogwe, Mbozi, Muheza, Pangani na Tanga na jumla ya kuku chotara **3,200** wanahusika. Matokeo ya awali yanaonyesha kuwa uzito wa kuku chotara unaweza kufikia wastani wa kilo **2** ukilinganisha na kilo **0.75** kwa kuku wa asili katika umri wa

mwaka mmoja, uzito wa yai kutoka wastani wa gramu **25** kufikia gramu **50** na wingi wa mayai kutoka **40** hadi **100** kwa mwaka. Katika mwaka 2006/2007, utafiti huu utaendelea.

(e) Utafiti wa Nguruwe

87. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, utafiti wa nguruwe ulilenga kuboresha nguruwe wa asili na ulifanyika katika Wilaya za Rungwe na Mbozi ambapo kaya **50** zinazofuga zilihusishwa. Madume bora aina ya *Landrace* na *Large White* yalitumika kupandisha nguruwe wa asili ili kupata nguruwe chotara. Utafiti huo umeonyesha kuwa nguruwe wa asili huzaa watoto wachache kati ya **3** hadi **5** ikilinganishwa na nguruwe chotara wanaozaa kati ya watoto **8** hadi **15**. Katika mwaka 2006/2007 utafiti huo utaendelezwa katika maeneo mengine ya mikoa ya Mbeya, Iringa na Rukwa.

(f) Utafiti wa Malisho ya Mifugo

88. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 utafiti wa malisho ya mifugo ulifanyika katika Vituo vya Utafiti wa Mifugo vya Kongwa, Mpwapwa, Tanga na Uyole. Utafiti huo ulilenga katika kuongeza wingi, ubora, matumizi na hifadhi endelevu ya malisho ili kuhakikisha kunakuwepo na malisho ya kutosha, hususan wakati wa kiangazi. Jumla ya hekta **625** za malisho zilifanyiwa majaribio ya utafiti kwa kusia mbegu bora aina ya nyasi na mikunde na kuweka utaratibu wa matumizi bora ya malisho hayo katika wilaya za Chunya, Kilindi, Kilombero, Mbarali, Mbeya Vijijini, Mbozi, Mufindi, Muheza, Mvomero, Njombe, Rungwe na Sumbawanga. Utafiti huo ulionyesha ongezeko la malisho kutoka tani **1** hadi **2.5** kwa hekta. Katika mwaka 2006/2007 tafiti hizi zitaendelezwa katika mikoa yenye mifugo mingi na maeneo kame ya Arusha, Dodoma, Iringa, Kilimanjaro, Manyara, Mara, Mbeya, Morogoro, Mwanza, Pwani, Rukwa, Shinyanga, Singida, Tabora na Tanga.

(g) Utafiti wa Maradhi ya Mifugo

89. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, utafiti wa maradhi ya mifugo uliendelea kufanyika katika Maabara Kuu ya Mifugo Temeke na Taasisi ya Utafiti wa Ndorobo na Malale (*Tsetse and Trypanosomosis Research Institute – TTRI*), Tanga. Utafiti ulilenga katika kupata mbinu bora za kutambua maradhi haraka, kushauri juu ya tiba na kinga; na kutengeneza chanjo bora za bakteria na virusi vinavyoathiri mifugo. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaendelea na utafiti huo.

90. Mheshimiwa Spika, utafiti wa chanjo ya ugonjwa wa mdondo wa kuku ya I-2 umeendelea kufanyika katika mikoa ya Arusha, Dodoma, Iringa, Mbeya, Mtwara na Kanda ya Ziwa. Chanjo hii inastahimili joto na matumizi yake huhitaji teknolojia rahisi kwa ajili ya kuku wa asili vijijini ambako hakuna majokofu. Katika mwaka 2005/2006, jumla ya dozi **6,795,200** zilizalishwa na kusambazwa kwa wafugaji takriban mikoa yote nchini na imeonyesha mafanikio makubwa ambapo imepunguza vifo vya kuku kutoka asilimia **90** hadi **5** pale ilipotumika. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaendelea na utafiti huo pamoja na kuzalisha na kusambaza dozi **milioni 12** za chanjo hiyo.

(h) Utafiti wa Mbung'o na Nagana

91. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 utafiti wa namna ya kuangamiza mbung'o aina ya *Glossina swynnertoni* uliendelea katika mikoa ya Arusha, Dodoma, Kilimanjaro, Manyara, Mara na Shinyanga. Vilevile, uchunguzi wa awali wa kubaini mtawanyiko wa aina mbalimbali za Mbung'o ulifanyika katika mikoa ya Arusha, Dodoma, Kilimanjaro, Manyara, Mara, Shinyanga, Singida na Tanga. Uchunguzi umeonyesha kuwa mbung'o wamepungua katika maeneo mengi ya makazi kuliko ilivyokuwa miaka ya nyuma. Pia, Taasisi ya Utafiti wa Mbung'o na Nagana (TTTRI) Tanga ilipatiwa vifaa maalum vya kutengeneza ramani kwa kutumia satellite (GIS) kutoka Shirika la Kimataifa la Nguvu za Atomiki -*International Atomic Energy Agency* (IAEA).

92. Mheshimiwa Spika, utafiti wa kutokomeza mbung'o aina ya *Glossina brevipalpis* umeendelea kufanyika katika Wilaya ya Mafia kwa kutumia mbung'o **3,500** wanaokuzwa kwenye maabara ya Tanga. Vilevile, Taasisi inaendelea kuzalisha na kutunza mbung'o **80,000** aina ya *Glossina austeni* kwa ajili ya matumizi ya utafiti nchini Afrika ya Kusini na mbung'o **5,500** aina ya *Glossina morstans* kwa ajili ya Botswana, Ethiopia na Afrika Kusini. Aidha, majaribio ya matumizi ya dawa ya *acetone* na mkojo wa ng'ombe kama chambo katika aina **7** za mitego yalifanyika katika maeneo ya ukanda wa Pwani na Kaskazini mwa Tanzania. Matokeo ya majaribio hayo yameonyesha kuwa matumizi ya chambo kwa mbung'o yaliongeza uwezo wa mitego katika kunasa mbung'o kwa asilimia **4** hadi **11**.

93. Mheshimiwa Spika katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaimarisha Taasisi ya Mbung'o na Nagana kwa kukarabati majengo na kununua vitendea kazi. Aidha, Wizara itakamilisha ramani inayoonyesha mtawanyiko wa mbung'o nchini na itahamasisha wafugaji kutumia mitego inayohamishika ili kuweza kunasa mbung'o kwa wingi.

(xxiii) Huduma za Ugani

94. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha huduma za ushauri kwa wafugaji ili kuwawezesha kuongeza uzalishaji wa mifugo na mazao yake. Katika mwaka 2005/2006, Wizara iliandaa na kusambaza nakala **2,000** za vijitabu na **16,000** za vipeperushi vya ufugaji bora wa ng'ombe wa nyama na maziwa, mbuzi, kuku na nguruwe pamoja na vipeperushi kuhusu usalama na ubora wa vyakula vitokanavyo na mifugo. Aidha, Wizara iliandaa na kurusha hewani vipindi **52** vya redio na **12** vya televisheni. Vilevile, Wizara ilihamasisha na kuwezesha kuanzishwa kwa Chama cha Kitaifa cha Wafanyabiashara ya Mifugo na Nyama (*Tanzania Livestock and Meat Traders Association - TALMETA*) ambacho kitashughulikia maslahi ya wadau wake.

95. Mheshimiwa Spika, jumla ya wafugaji **1,637** walipata mafunzo ya muda mfupi katika fani za ufugaji bora wa ng'ombe na mbuzi wa maziwa, usindikaji maziwa, ufugaji wa nyuki na uvunaji wa maji ya mvua (**Kiambatanisho Na 14**). Mafunzo hayo yalifadhiliwa na serikali kwa kushirikiana na Asasi zisizokuwa za kiserikali za Heifer Project Tanzania (HPT), Kanisa la Kiinjili la Kilutheri Tanzania (KKKT), Tanga Dairy Trust (TADAT), Small Holder Dairy Support Program (SDSP), Land O' Lakes, Caritas Tanzania, World Vision na Farm Africa. Aidha, wafugaji **70** kutoka mikoa ya Kagera, Mara, Mwanza na Shinyanga walifundishwa juu ya uendeshaji wa ranchi kibiashara.

96. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itatayarisha na kusambaza mwongozo wa utoaji wa huduma za ugani na kuratibu utoaji wa huduma hizo katika Halmashauri na sekta binafsi. Aidha, kwa kushirikiana na Halmashauri na wadau wengine itawaelimisha wafugaji **20,000** juu ya umuhimu wa ufugaji bora ikiwa ni pamoja na matumizi na hifadhi bora ya mabaki yatokanayo na mazao ya kilimo ili kuongeza chakula cha mifugo wakati wa kiangazi. Mafunzo hayo yatatolewa katika vituo vya Babati, Buhemba (Musoma Vijijini), Kahama, Kikulula (Karagwe), Kihinga (Kigoma), Kibaha, Mabuki (Misungwi), Mpwapwa, Mogabiri (Tarime), Monduli, Nachingwea, Newala, Njombe, Nzega, Nkundi (Sumbawanga), Shinyanga, Simanjiro na Singida. Vilevile, Wizara itashirikiana na Halmashauri kuanzisha mashamba darasa **10** katika mikoa ya Arusha, Dodoma, Morogoro, Mwanza na Shinyanga na kuimarisha **10** katika wilaya za Bukoba Vijijini (2), Karagwe (2), Tanga Vijijini (1), Pangani (3) na Handeni (2). Pia, Wizara itaandaa na kusambaza vipeperushi **24,000** vya ufugaji bora, kuandaa na kurusha hewani vipindi **64** vya redio na televisheni kuhusu ufugaji bora. Aidha, Wizara yangu itashirikiana na TALMETA na Halmashauri kukamilisha uundaji wa vikundi vya wafanyabiashara ya mifugo katika mikoa ya Manyara, Singida na Tabora.

(xxiv) Masuala ya Jumla

(a) Mafunzo ya Watumishi na Wataalam wa Mifugo

97. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu iliendelea na jukumu la kuandaa na kuratibu mafunzo kwa wataalam wa Sekta ya Mifugo, kukuza na kuendeleza mitaala. Katika mwaka 2005/2006, jumla ya wanafunzi **748** waliendelea na mafunzo ya stashahada na astashahada katika vyuo vya mafunzo ya mifugo vya Morogoro, Mpwapwa, Madaba, Temeke na Tengeru (**Kiambatanisho Na. 15**). Kati ya hao, **225** walifadhiliwa na Serikali na **523** walijigharamia. Aidha, jumla ya wataalamu **363** walihitimu mafunzo katika vyuo hivyo. Pia, mafunzo ya uzamili yalitolewa kwa watumishi **6** na mafunzo ya muda mrefu na mfupi kwa watumishi **66**. Vilevile, Wizara ilikarabati miundombinu ya Vyuo vyote **6** vya Mafunzo ya Mifugo na kuvipatia vitendea kazi pamoja na kutoa mafunzo kuhusu uandaaji wa mihutasari ya kozi za astashahada na stashahada katika mfumo wa moduli kwa ajili ya kutambuliwa rasmi na Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi (*NACTE*).

98. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaongeza idadi ya wanafunzi katika Vyuo vya Mafunzo kutoka **748** waliopo kwa sasa hadi **800** kwa lengo la kutumia kikamilifu uwezo wa vyuo hivyo. Aidha, Wizara itagharamia mafunzo kwa wataalam **250** katika ngazi ya astashahada (**80**) na stashahada (**170**). Vilevile, Wizara itaendelea kuandaa na kusimamia utekelezaji wa mitaala na mitihani katika vyuo vya mafunzo ya mifugo. Pia, kozi ya ufugaji kibiashara itaanzishwa ili kuboresha mbinu za ufugaji wa kibiashara. Aidha, Wizara yangu itakarabati majengo, miundombinu na kununua vifaa kwa ajili ya vyuo **6** vya mafunzo ya mifugo na itaendelea kugharamia mafunzo ya uzamili kwa watumishi wake **6**.

(b) Utawala na Maendeleo ya Watumishi

99. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu imeendelea kutoa huduma kwa wateja kwa kuzingatia Mkataba wa Huduma kwa Mteja (*Client Service Charter*) uliozinduliwa mwaka

2002. Wizara ina jumla ya watumishi **1,207** wa kada mbalimbali ambapo watumishi **254** ni wanawake na **953** ni wanaume. Katika mwaka 2005/2006, Wizara yangu iliajiri jumla ya watumishi **22** katika fani mbalimbali, iliwapandisha vyeo watumishi **217** na kuwathibitisha kazini watumishi **26**. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaajiri watumishi **113** ili kuimarisha utendaji na kutoa motisha kwa watumishi ikiwa ni pamoja na kuwapatia vitendea kazi na mafunzo.

(c) Vita dhidi ya Rushwa

100. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006 Wizara yangu iliendelea kutekeleza Mkakati wa Taifa wa Kupambana na Rushwa katika maeneo ya ununuzi, ajira na utoaji huduma. Katika juhudi hizo Wizara ilizingatia Sheria ya Ununuzi ya mwaka 2004, kwa kuunda Bodi ya Zabuni ya Wizara na Kamati ya Ununuzi. Aidha, Kamati Maalum ya Ajira iliundwa kwa mujibu wa Waraka wa Utumishi wa Umma Na. 1 wa 2004. Vilevile, nafasi za kazi zilitangazwa na kujazwa kwa ushindani ulio wazi kwa kuzingatia Sheria ya Utumishi wa Umma Na. 8 ya mwaka 2002. Katika mwaka 2006/2007 Wizara yangu itaendelea kutoa elimu kwa watumishi wake na wadau wa Sekta ya Mifugo kuhusu taratibu, kanuni, na maadili ya utendaji katika utumishi wa umma. Aidha, Wizara yangu itaendelea kutekeleza Mkakati wa Taifa wa Kupambana na Rushwa.

(d) Masuala ya Jinsia

101. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara yangu ilianzisha na kuimarisha dawati la jinsia pamoja na kuainisha masuala ya jinsia katika sera, mipango, programu na katika utendaji wa kila siku. Aidha, Wizara ilizingatia usawa kijinsia katika ajira, upandishaji vyeo, mafunzo kama ilivyoelekezwa kwenye taratibu za ajira Serikalini. Pia, watumishi **2** wa Wizara walihudhuria mafunzo kuhusu jinsia. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu itaendelea kuimarisha mahusiano ya jinsia katika vitengo vyake. Aidha, Wizara itaendesha mafunzo yahasuyo masuala ya jinsia na kuandaa viashiria muhimu vya kuweza kufuatilia na kupima mafanikio ya jinsia ndani ya Wizara.

(e) Mapambano Dhidi ya UKIMWI

102. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara yangu iliendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa Kudhibiti **UKIMWI** sehemu ya kazi kwa kusambaza kondomu, vipeperushi na kuendesha semina juu ya mbinu za kujikinga na maambukizi ya ugonjwa huo. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu kwa kushirikiana na Tume ya Taifa ya Kudhibiti UKIMWI (TACAIDS), itafanya tathmini ya athari za UKIMWI kijamii na kiuchumi katika Wizara na Taasisi zake na kuchukua hatua za kuzuia athari hizo. Pia, katika kipindi hicho, Wizara itaendesha mafunzo kwa watumishi wa ngazi zote kwa lengo la kupambana na kupunguza athari zitokanazo na ugonjwa huu hatari wa **UKIMWI**. Vilevile, Wizara itapitia na kuboresha mkakati wake wa kupambana na kuenea kwa **UKIMWI**.

(f) Habari, Mawasiliano na Elimu

103. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara yangu ilianzisha kitengo cha habari, mawasiliano na elimu kwa madhumuni ya kuboresha mawasiliano na wadau. Aidha,

Wizara yangu imeanzisha tovuti yake (<http://www.mifugo.go.tz>) kwa lengo la kuimarisha mawasiliano. Katika mwaka 2006/2007, Wizara yangu kwa kushirikiana na wadau wa sekta itakamilisha maandalizi ya Mkakati wa Mawasiliano wa Wizara. Aidha, Wizara itaendelea kuimarisha kitengo cha habari, mawasiliano na elimu kwa kutoa mafunzo kwa watumishi na kukipatia vifaa na vitendea kazi muhimu ili kiweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

SHUKURANI

104. Mheshimiwa Spika, kabla ya kumaliza hotuba yangu, napenda kuchukua fursa hii kuwashukuru wale wote waliochangia kwa namna moja au nyingine katika kuiwezesha Wizara yangu kufanikisha majukumu yake. Mafanikio yaliyopatikana katika mwaka uliopita yametokana na ushirikiano na misaada mikubwa ya kifedha na kiufundi toka kwa nchi wahisani, mashirika mbalimbali, taasisi za hiari zisizokuwa za kiserikali, mashirika ya kidini na taasisi za fedha, bila kusahau hamasa na ushiriki wa wananchi wakiongozwa na wawakilishi wao Waheshimiwa Wabunge na Madiwani.

105. Mheshimiwa Spika, napenda kuzishukuru Serikali za nchi mbalimbali zikiwemo, Australia, Austria, Denmark, Japan, Jamhuri ya Afrika ya Kusini, Jamhuri ya Watu wa China, Ireland, Marekani (*USAID*), Misri, Sweden, Ubelgiji, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani na Uswisi. Aidha, napenda kutoa shukurani kwa taasisi za fedha za kimataifa, ikiwa ni pamoja na Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika (*ADB*) pamoja na Jumuiya ya Nchi za Ulaya (*EU*), Mashirika ya Umoja wa Mataifa ya *UNDP*, Shirika la Kimataifa la Nguvu za Atomiki (*IAEA*), Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (*FAO*) pamoja na Mfuko wa Kimataifa wa Kuendeleza Kilimo (*IFAD*), Mfuko wa Maendeleo wa Mazao ya Kilimo na Mifugo (*CFC*), Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (*OIE*) na Taasisi ya Raslimali za Wanyama ya Umoja wa Afrika (*AU/IBAR*) kwa misaada na michango yao katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu na malengo ya Wizara yangu. Aidha, nachukua nafasi hii kuyashukuru Mashirika ya kidini ikiwa ni pamoja na Kanisa la Kiinjili la Kilutheri Tanzania (*KKKT*) na Kanisa Katoliki Tanzania (*TEC*), pamoja na Taasisi nyingine za hiari za *Vet Aid*, *OXFAM* na *Wellcome Trust* za Uingereza, *Austro-Project*, *Heifer Project Tanzania (HPT)*, *World Vision*, *FARM Africa*, *Land O' Lakes* na *ASARECA* na wote wale ambao kwa njia moja au nyingine wanaendelea kuisaidia Wizara yangu. Naomba kupitia kwako **Mheshimiwa Spika**, nitumie fursa hii kuwashukuru wote hawa kwa dhati kabisa na kuwaomba waendeleo kushirikiana nasi katika kuendeleza Sekta ya Mifugo.

106. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa shukurani zangu za pekee kwa wananchi wote hususan wafugaji na wadau wengine kwa michango yao ya mawazo katika kuendeleza Sekta ya Mifugo nchini. Naomba waendeleo na moyo huu ili kuimarisha huduma zitolewazo na Wizara yangu. Wizara yangu itaendelea kushirikiana nao kwa lengo la kuboresha hali ya maisha yao na uchumi wa Taifa kwa ujumla.

107. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa shukurani zangu za dhati kwa Mhe. Dk. Charles Ogesa Mlingwa, Mbunge Shinyanga Mjini, Naibu Waziri wa Maendeleo ya Mifugo kwa msaada wake wa karibu katika kusimamia kazi za wizara yangu. Aidha, napenda pia nitoe shukurani zangu kwa Katibu Mkuu wa Wizara yangu, Dk. Charles Nyamrunda na Naibu Katibu Mkuu Dk. Jonas Melewas, Wakuu wa Idara na watumishi wote kwa

kutekeleza majukumu tuliyopewa na Taifa na kufanikisha maandalizi mazuri ya bajeti ya Wizara yangu.

MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2006/2007

108. Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu liidhinishhe jumla ya shilingi **22,551,409,000** ili Wizara yangu iweze kutekeleza majukumu na malengo yake kwa mwaka 2006/2007. Kati ya fedha hizo, Matumizi ya Kawaida ni shilingi **12,636,749,000** ambapo shilingi **4,300,869,000** ni Mishahara **(PE)**, na shilingi **8,335,880,000** ni Matumizi Mengine **(OC)**. Bajeti ya Maendeleo ni shilingi **9,914,660,000**, ambapo kati ya hizo, shilingi **1,699,998,000** ni fedha za ndani na shilingi **8,214,662,000** ni fedha za nje.

109. Mheshimiwa Spika, naomba nitoe shukurani zangu za dhiti kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza.

110. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Kiambatanisho Na. 1

VIFO VYA MIFUGO KUTOKANA NA UKAME KWA MWAKA 2005/2006

Na	Mkoa	Ng'ombe	Mbuzi	Kondoo	Punda
1	Shinyanga	1,992	-	-	-
2	Tabora	479	-	-	-
3	Dodoma	1,239	-	-	-
4	Iringa	3,438	20	3	-
5	Manyara	10,287	6,082	6,313	404
6	Singida	35,056	3,220	2,205	-
7	Morogoro	4,326	-	-	-
8	Kilimanjaro	14,272	3,306	6,110	40
9	Arusha	175,668	120,200	106,469	300
10	Tanga	470	-	-	-
11	Mwanza	1,690	-	-	-
12	Mara	1,983	409	969	-
Jumla		250,900	133,237	122,069	744

Chanzo: Taarifa za Mikoa

**USAMBAZAJI WA MITAMBA KUTOKA MASHAMBA YA SERIKALI YA
UZALISHAJI MIFUGO (LMUs) MWAKA 2005/2006.**

Na.	Jina la Shamba	Mitamba iliyouzwa kwa kila Shamba	Sehemu ilikouzwa	Idadi ya Mitamba iliyouzwa kwa kila Mkoa
1.	Sao Hill LMU	146	Tanga	27
			Morogoro	24
			Dar es Salaam	41
			Iringa	32
			Kibaha	12
			Mbeya	10
2.	Mabuki LMU	318	Mwanza	67
			Shinyanga	47
			Mara	36
			Kagera	95
			Dar es Salaam	35
			Tabora	14
			Zanzibar	12
			Singida	12
3.	Kitulo	42	Ruvuma	5
			Dar es Salaam	14
			Mbeya	11
			Iringa	7
			Pwani	5
4.	Ngerengere LMU	88	Morogoro	18
			Dar es Salaam	36
			Tanga	10
			Pwani	18
			Lindi	6
5.	Kibaha LMU	42	Dar es Salaam	12
			Pwani	21
			Morogoro	9
6.	Nangaramo	98	Mtwara	62
			Lindi	36
Jumla		734		734

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

MITAMBA NA MBUZI WA MAZIWA WALIOSAMBAZWA NA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI KUPITIA MIPANGO YA "KOPA NG'OMBE LIPA NG'OMBE NA KOPA MBUZI LIPA MBUZI" MWAKA 2005/2006

Shirika/Mkoa	Kanda/Mikoa ilikosambazwa	2005/2006	
		Idadi ya Ng'ombe wa Maziwa	Idadi ya Mbuzi wa Maziwa
1. HPI	Kanda ya Kaskazini Arusha, Kilimanjaro, Singida na Tanga.	746	266
	Kanda ya Kaskazini Magharibi Kagera, Kigoma, Mara, Mwanza, Shinyanga na Tabora.	812	253
	Kanda ya Kusini Mashariki Dar es Salaam, Dodoma, Lindi, Morogoro, Mtwara, Pwani na Zanzibar.	607	438
	Kanda ya Kusini Magharibi Mbeya, Iringa, Rukwa na Ruvuma	720	239
2. SHILDA	Iringa na Mbeya	912	
3. KAGERA		802	
4. TANGA		521	
Jumla		5,120	1,196

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

**UZALISHAJI WA MAZAO YATOKANAYO NA MIFUGO MWAKA
2001/2002 HADI 2005/2006 NA MAKADIRIO YA 2006/2007**

Zao	Mwaka/Kiasi					Makisio 2006/2007
	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	
Uzalishaji wa Nyama (Tani)						
Nyama ya Ng'ombe	182,000	182,500	184,000	204,520	210,370	218,785
Nyama ya Mbuzi/Kondoo	74,000	74,500	75,800	78,093	78,579	81,722
Nyama ya Nguruwe	21,000	23,000	26,000	27,000	29,925	31,122
Nyama ya Kuku	55,000	61,500	63,000	68,896	69,420	72,197
Jumla ya Nyama	332,000	341,500	348,800	378,509	388,294	403,826
Uzalishaji Maziwa (000 Lita)						
Ng'ombe wa Asili	578,000	620,700	813,700	920,000	941,815	951,233
Ng'ombe wa Kisasa	322,500	359,800	366,300	466,400	470,971	475,681
Jumla ya Maziwa	900,500	980,500	1,180,000	1,386,400	1,412,786	1,426,914
Uzalishaji wa Mayai ya Kuku (000)*						
Mayai ya Kuku	650,000	790,000	910,000	1,800,000**	2,145,000	2,230,800
Uzalishaji wa Vyakula vya Mifugo (Tani)						
Vyakula vya Mifugo	490,000	491,000	492,000	550,000	559,000	574,690

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

* Uzalishaji wa kuku wa asili na kisasa kwa pamoja.

** Ongezeko hili lilitokana na mafanikio ya chanjo ya Mdomdo (I-2)

Kiambatanisho Na. 5**MAZAO YA MIFUGO YALIYOINGIZWA NCHINI MWAKA
2002/2003 HADI 2005/2006**

Na	Aina ya Zao	Mwaka/Kiasi			
		2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
1	Nyama ya Kondoo (kg)	63,185	250	60,000	84,900
2	Nyama ya Nguruwe (kg)	218,020	164,719	75,892	556,454
3	Nyama ya Kuku (kg)	27,840	68,425	199,007	391,874
4	Nyama ya Ng'ombe (kg)	374,011	150000	109,564	105,750
5	Maziwa (kg)	1,266,354	1,200,500	1,543,801	2,738,189
6	Mayai ya Kutotoa (idadi)	9,157,450	8,302,540	6,064,280	1,116,359
7	Vifaranga (idadi)	925,350	1,091,183	2,824,769	3,283,240

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

Kiambatanisho Na. 6**MPANGO WA UBINAFSISHAJI WA MASHAMBA YA KAMPUNI YA RANCHI ZA
TAIFA (NARCO)**

Na	Jina la Ranchi	Eneo (Ha)	Eneo la Ranchi Maalum (Ha)	Eneo lililomilikishwa wananchi (Ha)	Idadi (Na.)	Idadi ya Mifugo ya NARCO hadi Juni 2006
1.	Mkata	62,530	19,446	43,084	11	2,381
2	Usangu	43,727	0	43,727	16	
3	West Kilimanjaro	30,364	30,364	0	Haijapimwa	1,319
4	Uvinza	56,175	0	56,175	21	
5	Mzeri	41,246	21,236	20,010	9	3,024
6	Kalambo	64,650	23,588	41,062	13	2,968
7	Missenyi	60,851	23,998	36,853	21	6,866
8	Kitengule	41,700	0	41,700	10	
9	Kikulula Complex (Kikulula, Mabale, Kagoma)	76,940	30,752	46,188	22	12,164
10	Kongwa	38,000	38,000	0	0	10,054
11	Ruvu	43,000	43,000	0	0	2,935
12	Dakawa	49,981	0	49,981	2	
	Jumla	609,164	230,384	378,780	125	41,711

Chanzo: NARCO

**UKUSANYAJI, UUZAJI WA NGOZI NDANI NA NJE YA NCHI NA MADARAJA YA
NGOZI HIZO MWAKA 2001/2002 HADI 2005/2006 NA MAKADIRIO
KWA MWAKA 2006/2007**

A. UKUSANYAJI WA NGOZI				
Mwaka	Ngozi za Ng'ombe	Ngozi za Mbuzi	Ngozi za Kondoo	Thamani Tshs.'000
2001/2002	1,400,000	700,000	350,000	4,500,000
2002/2003	1,400,000	800,000	460,000	5,500,000
2003/2004	1,600,000	1,200,000	650,000	6,500,000
2004/2005	1,600,000	1,500,000	750,160	5,500,000
2005/2006	1,660,000	1,400,000	950,000	6,800,000
2006/2007*	1,800,000	1,600,000	1,000,000	7,200,000

B. UUZAJI NGOZI NJE				
Mwaka	Ngozi za Ng'ombe	Ngozi za Mbuzi	Ngozi za Kondoo	Thamani Tshs.'000
2001/2002	1,200,000	511,700	165,000	4,000,000
2002/2003	1,300,000	600,000	300,000	4,600,000
2003/2004	1,774,000	1,431,000	488,000	5,712,000
2004/2005	1,400,000	1,200,000	597,155	4,025,400
2005/2006	1,363,721	1,216,740	861,770	7,500,000*
2006/2007**	1,500,000	1,400,000	1,000,000	8,200,000

* Ongezeko hili lilitokana na uboreshaji wa ngozi na bei nzuri katika soko la dunia

** Lengo

C: MADARAJA YA NGOZI KWA MWAKA 2005/2006			
Daraja	Ng'ombe	Mbuzi	Kondoo
	%	%	%
1.	10	25	20
2.	25	40	35
3.	40	30	30
4.	20	5	15
Isiyofaa (Reject)	5	0	0

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

UCHIMBAJI NA UKARABATI WA MALAMBO KWA MWAKA 2005/2006

Na.	Mkoa	Wilaya	Kijiji	Lambo
A: Malambo yaliyochangiwa na Wizara				
1	Arusha	Arumeru	Mateves	Mateves
2	Dodoma	Manispaa ya Dodoma	Ntyuka	Ntyuka
3	Mara	Musoma (V)	Kamugendi Kaburabura	Kamugendi Ulyangoko
4	Manyara	Babati	Sangawe	Sangawe
			Sangawe	Burunge
		Simanjiro	Okutu	Okutu
			Katikati	Katikati
Hanang	Dumbeta	Dumbeta		
5	Pwani	Bagamoyo	Mindutulieni Chamakweza Chamakweza	Mindutulieni Idara ya Maji Lelesokonoi
6	Shinyanga	Bukombe	Bulugala Mtakuja Bafanka	Bulugala Mtakuja Bafanka
		Bariadi	Mkange Ngeme Kabale	Mkange Ngeme Kabale
7	Tabora	Nzega	Mwamala	Mwamala

B: Malambo chini ya Mpango wa DADPs mwaka 2005/2006

Na.	Mkoa	Wilaya	Kijiji	Lambo
1	Dodoma	Kongwa	Sejeli	Sejeli
			Makambini	Makambini
2	Kagera	Biharamulo	Nyahusozi	Nyahusozi
3	Mwanza	Misungwi	Koromije	Karomije
4	Pwani	Bagamoyo	Mikongolo	Mikongolo
5	Shinyanga	Maswa	Seng'wa	Seng'wa
		Bukombe	Nyasato Visigula Lulugale Mlange Kasaka Nyakasaluma Ngemo	Nyasato Ushirika Lulugale Mlange Kasaka Marumbo Ushirika
6	Singida	Singida (V)	Mahambe	Mahambe
7	Tabora	Nzega	Miguo	Miguo

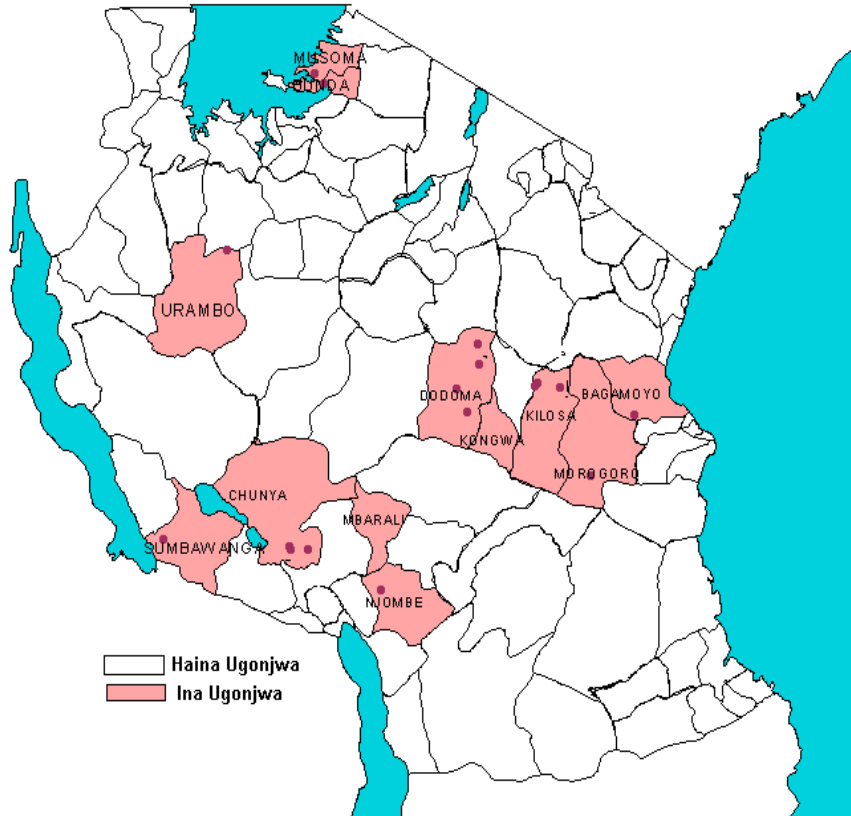
Chanzo: *Wizara ya Maendeleo ya Mifugo*

CHANJO DHIDI YA UGONJWA WA HOMA YA MAPAFU YA NG'OMBE (CBPP) 2005/2006

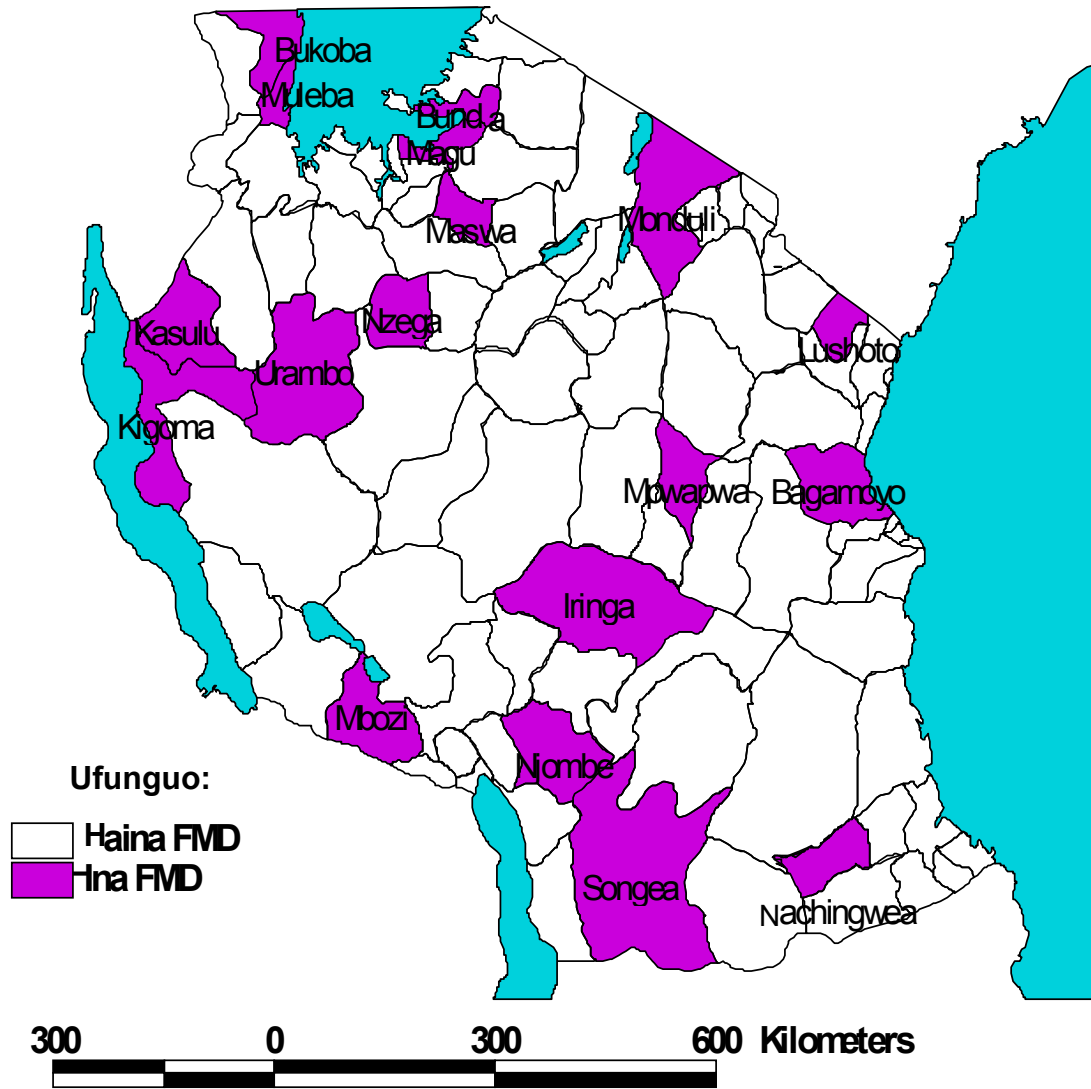
Mkoa/Eneo	Wilaya	Idadi ya Ng'ombe	Waliochanjwa Awamu ya Kwanza	Waliochanjwa Awamu ya Pili
Arusha	Ngorongoro	276,903	168,554	
	Monduli	325,050	1,400	
	Simanjiro	313,299	176,505	
Dodoma	Dodoma vijijini	476,000	204,225	
Iringa	Iringa vijijini	344,439	143,726	115,630
	Iringa mjini	3,000	2,784	2,620
	Mufindi	107,000	56,208	
	Ludewa	34,460	30,631	
	Makete	25,000	19,075	
	Njombe	146,030	142,460	
Kagera	Bukoba	110,000	69,211	
Kigoma	Kigoma Ujiji	2,107	2,596	2,796
	Kasulu	53,500	37,228	36,396
	Kigoma Rural	23,198	18,376	22,650
	Kibondo	33,023	13,200	20,400
Manyara	Kiteto	227,497	67,850	
	Karatu	153,836	43,134	
Mbeya	Mbarali	548,291	173,558	
	Mbeya vijijini	65,538	41,591	
	Mbeya mjini	10,000	3,619	
	Mbozi	261,692	96,858	
	Rungwe	76,000	19,073	
	Kyela	34,300	24,216	
	Ileje	25,000	15,181	
	Chunya	173,000	122,600	
Rukwa	Nkasi	82,700	61,975	
	Mpanda	172,618	70,193	
	Sumbawanga mjini	34,000	24,176	
	Sumbawanga (v)	151,747	90,977	
Singida	Iramba	300,000	224,000	222,187
	Manyoni	286,557	174,189	186,126
	Singida Mjini	35,000	32,005	33,304
	Singida vijijini	658,000	306,458	497,038
Tabora	Sikonge	56,419	24,249	60,800
	Urambo	120,000	85,297	99,144
	Igunga	647,697	298,052	236,076
	Nzega	278,375	191,751	248,645
	Uyui	122,382	111,408	104,864
	Tabora mjini	30,000	26,950	28,070
Tanga	Korogwe	54,400	10,701	
	Handeni	202,105	120,474	
NARCO		41,022	25,600	
Pugu Mnadani (DSM)		0	5,460	
	JUMLA	7,080,163	3,577,774	1,916,746

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

**RAMANI YA KUONYESHA WILAYA ZILIZOPATWA NA UGONJWA WA HOMA YA MAPAFU
(CBPP) MWAKA 2005/2006**

RAMANI YA KUONYESHA WILAYA ZILIZOPATWA NA UGONJWA WA MIGUU NA MIDOMO (FMD) MWAKA 2005/2006

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

HALI YA UKARABATI NA UJENZI WA MAJOSHO KWA MWAKA 2005/2006

Na.	Mkoa	Wilaya	Kazi	Idadi	Eneo la utekelezaji	Yaliyokamilika	Yanayoendelea Kukarabatiwa	Bado hayajaanza kukarabatiwa
1	Arusha	Arumeru	Ukarabati	2	LITI – Tengeru	0	2	0
2	Dodoma	Kongwa	Ukarabati	3	Laikala, Mageseni, Lenjulu	0	3	0
3	Iringa	Mufindi	Ukarabati	4	Kihanga, Kiliminzowo, Mkangwe, Maduma	0	4	0
		Iringa (V)	Ukarabati	1	Itagutwa	0	1	0
4	Kagera	Bukoba (V)	Ukarabati	8	Kibengwe, Ntoma, Ruhija, Ruhanga, Rubale, Utelankuzi, Byamutemba, Kihororo	0	8	0
		Muleba	Ukarabati	3	Bibirabo, Kibanga, Kagoma	0	3	0
		Karagwe	Ukarabati	1	Nyaishozi	0	0	1
		Biharamulo	Ukarabati	2	Lusahunga, Katete	0	0	2
5	Kigoma		Ujenzi	1	Titye	0	1	0
		Kasulu	Ukarabati	5	Muhinda, Kibande, Buhigwe, Heru Juu, Kwaga	1	4	0
6	Kilimanjaro	Hai	Ukarabati	3	Ngalitati, Karansi, Sanya Station	0	0	3
		Moshi (V)	Ukarabati	2	Sango, Kiterini	0	2	0
7	Manyara	Hanang	Ukarabati	5	Bassotu, Gitting, Gehandu, Masqaroda, Kidarafa	1	4	0
8	Mara	Serengeti	Ukarabati	1	Hekwe	0	1	0
		Tarime	Ukarabati	4	Kasino, Nyanduga, Komuge	0	1	3
9	Morogoro	Morogoro (V)	Ukarabati	1	Tununguo	0	1	0
		Kilosa	Ujenzi	1	Chagongwe	0	1	0

Na.	Mkoa	Wilaya	Kazi	Idadi	Eneo la utekelezaji	Yaliyokamilika	Yanayoendelea Kukarabatiwa	Bado hayajaanza kukarabatiwa
10	Mtwara	Masasi	Ukarabati	2	Chiungutwa, Chikundi	0	2	0
11	Mwanza	Geita	Ukarabati	2	Mbabani, Lwenge	0	1	1
		Kwimba	Ukarabati	4	Mwampuli, Nyamikoma, Mhande, Mwankulwe	2	2	0
		Ukerewe	Ukarabati	3	Ngoma, Kameya, Mhande	1	2	0
		Sengerema	Ukarabati	1	Nyakaliro	1	0	0
12	Pwani	Bagamoyo	Ujenzi	1	Mkenge	0	1	0
		Kibaha	Ukarabati	1	Dutumi	0	0	1
13	Rukwa	Sumbawanga	Ukarabati	2	Kata za M/kenya na Mkowe	0	2	0
		Nkasi	Ukarabati	2	Sintali, Chala	1	1	0
14	Ruvuma	Songea (V)	Ukarabati	1	Litowa	0	1	0
		Namtumbo	Ukarabati	2	Mkongo, Nakawale	0	0	2
		Mbinga	Ukarabati	4	Mtipwili, Kilosa, Mpepo, Kihagara	0	3	1
		Songea (M)	Ukarabati	1	Mletele	0	0	1
15	Shinyanga	Maswa	Ukarabati	1	Seng'wa	0	0	1
		Kishapu	Ukarabati	1	Magalata	0	0	1
		Shinyanga (V)	Ukarabati	1	Kakola	0	1	0
16	Singida	Iramba	ukarabati	2	Misuna na Endasiku	1	1	0
		Singida (V)	Ukarabati	1	Msange	1	0	0
17	Tabora	Igunga	Ukarabati	1	Iborogero	1	0	0
			Ukarabati	2	Nyandekwa, Bukoko	2	0	0
18	Tanga	Korogwe	Ukarabati	2	Mkomazi, Kerenge	0	0	2
Jumla ya Majosho				84		12	53	19

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

**RAMANI YA MTAWANYIKO WA MAENEO YALIYOAMBUKIZWA NA
KICHAA CHA MBWA MWAKA 2005/2006**

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

**MWENENDO WA MAFUNZO YA WAFUGAJI/WAKULIMA MWAKA
2003/2004 – 2005/2006**

Chuo	2003/2004		2004/2005		2005/2006	
	Me	Ke	Me	Ke	Me	Ke
LITI Tengeru (Arusha)	131	77	299	232	478	327
LITI Morogoro (Morogoro)	133	81	84	39	153	110
LITI Mpwapwa (Dodoma)	75	57	39	25	160	121
LITI Madaba (Ruvuma)	55	32	39	18	0	0
LITI Buhuri (Tanga)	423	370	233	145	160	128
Jumla Ndogo	817	617	694	459	951	686
Jumla Kuu	1,434		1,153		1,637	

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo

Kiambatanisho 15

IDADI YA WANAFUNZI KUANZIA MWAKA 2003/2004 – 2005/2006

Chuo	2003/2004	2004/2005	2005/2006
LITI Tengeru - Arusha	455	417	329
LITI Morogoro	135	160	212
LITI Mpwapwa	129	168	175
LITI Madaba - Songea	0	25	22
LITI Temeke - DSM	0	0	10
JUMLA	719	770	748

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo